ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ:„
на годину: . . ф. 12 или 30, дин.
на по године: . ф. 6 или дин 15
на четврт године: ф. 3 или $7^1/_2$ дин.

Поједини бројеви стају 10 нов.

ОГЛАСИ
ачунају се 6 нов. од реда ситних слова.
За жиг се плаћа сваки пут 30 нов.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом

Претплата и огласи шаљу се на администрацију, а рукописи уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући г. А. Пајевића, у дунавској улици.

Рукописи се не враћају.

Број 151. У Новом Саду, четвртак 24. децембра 1892. (5. јануара 1893.) Год. VIII.

БОЖИЋ.

Цео православни свет од Урала па до Ловћена облачи се данас у свечано руво, и пуним срцем и умиреном душом дочекује данашњи празник. Родио се спас, који је људство хтео да извије из тешких душевних мука, који је дух човечији избавио из окова предрасуда, који је буктињом истине разгонио тмину, снагом љубави оплеменио грешан свет, и тако га спремио за виши живот.

Тежак је то задатак био војевати против старих заблуда и окорелих грешника. За то је требала дивовска снага, која недостаје људма. И син Божји долази да спасе земљу, долази с неба, да људе приближи небу. Али зато је требало големих жртава, и син Божји својим животом откупљује наше грехе.

Рођење Богочовека ми славимо на данашњи празник, на празник *мира, љубави и вере.*

Роди се спас и засија светило разума, правде и истине! Роди се спас и преобрази тадању науку, која је почивала на лажном темељу! Роди се се спас и ишчезоше заблуде као дим испред лица огња! Роди се спас да пружи руку малима и незнатнима,, да уздигне потчињене и сиромахе, да духовном храном опорави изнемогле и болесне!

А како се јавља син Божји? Како скромно се рађа та величина, која се рађа да умре за своја голема начела! Долази на свет од незнаних и незнатних родитеља, витлејемске јасле биле су му прва постеља, а мудри пастири први поклоници. Као што се родио, тако и живљаше и приповедаше наукусвоју. Тражио је чисто тврду веру, јер је знао, да је то станац камен за науку његову. Не јавља се он у богатом оделу, не одева се свилом и кадифом, него обичним животом шири видело разума, осигурава напредак и обезбеђује срећу онима, који га не разумеју и који га услед тога на смрт осуђују.

Али све препреке нису могле зауставити покрет духова, нису могле угасити нову звезду, која је предсказивала ново време.

Кратка је била Исусова наука. Он је учио *миру, љубави и вери.*

Може ли се замислити већа мисао, него што је изражена у тој науци?!

Поцепаним, растрзанима народима требало је *мира*, да се приберу, да се стишају, те да постану способни за велика дела. Народи се крвавили и отимали за првенство. Један на другог кидисали и о глави радили. Ко то да уклони? Ма колико се отимали, ма колико се народи клали, до цели доћи не могу. Само мир може да приближи народе, али мир душе, онај мир, који ствара задовољство и трпљење, који познаје оно ограничење, да један поред другог опстати може и да сваком народу има места, да се може слободно развијати. Такав мир хтео је Исус да оживи. О! како су људи и данас после две хиљаде година удаљени од ове просте, али вечите истине!

Да се мир може одржати треба *љубави*, треба да нестане мржње, која упропашћује човечанство, која душевни живот неплодним чини Љубав је моћ, која шири племенитост и спрема за узвишене идеје. Она безгранична, неодољива љубав према ближњем покреће хуманитет, љубав према истини шири науку, љубав према породици одржава праначело живота, љубав према народу подиже смелост и пожртвовање. Где нема љубави, нема праве среће, јер мржња као мраз спржи и најлепши цвет. Та љубав у Исуса понела је крст, да му тешке муке лакше падну. „Опрости им, јер не знају шта чине“ — то је уздах љубави, која је остала јединствена, јер је божанствена. Па како смо ми и у томе слаби ученици, како слабо разумемо и примамо тај Исусов наук! Народе гони мржња, те један другоме прети уништењем.

Али да ли се може тако лако уништити оно, што је за живот способно?! Јака отпорна снага кадра је сузбити сваку навалу силника. А где је извор те отпорне снаге? У вери. Јест — она оживљава, уздиже, соколи и спасава. Вера у истину, у победу доброга, у самог себе, — то је вера у Бога, која једино спасава. Вера храбри притиснуте, вера одржава наду на лепши живот; тврда, непоколебива вера води правој слободи и сјајној будућности. И опет се неможемо да задовољимо, кад погледамо, како се вера јавља по свету. Она се губи у голој формалности, али су груди празне; она бледи и вене, јер људи већином не разумеју, колико је силна она.

Шта би било од српског народа да није пригрлио у старо време основне мисли Исуоове?

Мира није имао, јер му суседи не дадоше да одане, оне који су му о глави радили и копали му гроб. Али је имао љубави и вере. И то га је спасло у тешким данима, то му је одржао душу да не клоне.

Колико је љубави било у том петстолетном мученику, које је тако силно љубио ону грудву, на којој се родио, који је толико жртвовао за слободу, за којом је непрекидно жудио. Љубав га је грејала на голим стенама и у хладним тамницама, да му не утрне свест народна; љубав га очеличила, да не клоне у турском синџиру; љубав му је уливала понос, те се јадни положај турске раје не дотаче душе његове, љубав му је окрепила мишице, да у обрани не падне; љубав га је подигла на успехе, којима се дивила Европа.

Но те љубави не би било, да не беше оне тврде вере, од које је само камен тврђи. Он се борио као лав, летио је у вис као соко, јер му срце беше испуњено вером.

„Борила се, да! слобода наша
„Налик лаву проти свом злотвору
„Борисмо се гвожђем и оловом
„И с рамена студеним каменом.
„Ал' невера близа и далека
„Снагу мачах наших преоблада:
„Но слободе духа ненадвлада,
„Клонуше нам у жестоком боју
„Крваве нам руке до рамена
„Крвавима сабљам' до балчака:
„Ал' неклону вера у спасење.“

Не клону вера у спасење, и не клону она српска мисао, верни пратилац борбе његове.

Веровао је и дочекао је, да се поче рушити она државна зграда, која је његовим идејама толико пркосила.

И тако је могао ускликнути:

„Ноћ страдања пет векова траје
„Али свиће данак ускрсења
„Заман чува та злотворска стража
„Тавни гробак жива покојника.“

Српска мисао пође, па застаде, задржаше је тешке прилике, којима ипак српска снага није била дорасла. Спустио се густ вео, који нам заклања изглед.

И наступило је разочарање — најопаснији тренутак за мале народе. Али зар ситније препреке да забуне народ, који је толико прекужио? Зар уморан путник, да застане, кад му се путу приближује крај?

Не! тврда је наша вера, да ће бити оно, што мора бити и да ће Српство дочекати свој Божић. Треба нам само издржати и стрпити се, чувати се, да нас светски вијор не разнесе.

Да нам добро буде, требамо мира љубави и вере — старе српске љубави и вере.

Да ли нам је узмућена душа кадра да се смири? Да ли нас је љубав изневерила? Да ли нас је вера оставила?

То је оно, што је главно. И кад загледамо у раскомадано и збуњено Српство, ми не знамо да на ово питање дамо тачног одговора — и срце нам због тог зебе! А тај би нам одговор могао дати објашњења: *хоће ли Српство кадгод стићи своју меру.*

Нека нам Божићни празник, рођење Исусово улије нову снагу, да истрајемо у овој нашој народној невољи! Српски народ треба да истраје, ако хоће да и он слави свој Божић, рођење свог народног спаса! Пуног значаја је данашњи поздрав:

Христос се роди!

ЛИСТАК

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Христос се роди! То је најлепши и најслађи поздрав, који су икад изрекла човечја уста.

*

Било је пре 1892 године. Човечанство, готово васколико, колико га год тада беше, спутано у римске окове под Цезарем Августом, пишташе гласом, који се до неба чујаше. Римска царевина, коју основаше велике војводе даровитога римског народа, достигла је била обим и величину, какву никад до тада а, саразмерно, ни од тада, не видеше људи. Цели познати тада свет клањаше се римском скиптру. Али беше ли уједно и срећа — она величина? Не. Никад не бејаше човечанство несретније, него баш онда Римљани, који овладаше светом.

Јадан је живот који није сретан. А Римљани не умејаху усрећити људе. Беху силни, па опет немоћни. Могаху, али не умејаху.

Неједнакост међу људима беше ужасна. Људи се дељаху на сталеже: на господаре и — робове. Онај ужива и заповеда, овај само мора слушати. Но на ропству основана држава мора падати. За то је и Рим падао. — Људи и народи изгубили пут.

У том метежу, у тој забуни само је права снага, снага Бога великога, могла извести човечанство на чистину. И извела га је.

„Јер Богу тако омиле свет, да је и сина свог јединца послао доле, да свет учи и ко у њега верује да буде спасен“.

Што су негда старозаветни пророци, у чудесној видовитости својој, само као магловиту изреку проповедали, да ће се родити Спас, који ће избавити људе, испунило се. . .

Христос се роди! — Ваистину роди! Тако се поздрављаху људи. „Восија мирови свет разума. Засија, ево, свету светлост.“ Божји син силази с неба, узимајући људски облик, да га видимо, па ће он показати залуталом људству пут којим ваља да греде, те да буде сретан.

*

Да је само поезија, дивна слика о вaплоћењу божјега сина, била би најлепши производ људске уобразиље. Али божанство Христово је много више него поезија, — оно је сушта истина. Сунце правде које онако силно понесе собом људе и народе, да задрхташе цареви, побојавши се за своју царевину, — откуд би и могло доћи, ако не с више, с неба? А и историја је забележила тај *чин.*

Читајте у књигама, јер, кад се над рођењем детета отварају небеса, кад се с неба оре анђеоски корови, и то пастири виде те се и сами одзивају — ко да сумња, да је то дете син божји?

Није ни Ирод, јудејски цар, сумњао. За то је, у тешкој заблуди, а љубећи, као непросвећен поганик, више престо свој него чистоту душе, учинио љути грех, да је мачем дао покосити сву децу витлејемску, да би међу њима и мнимо будући цар јудејски погинуо... Али дете-бога не погуби, јер га целатима не беше слободно наћи.

* * *

Како је, да се син божји место у знамениту граду само у селу Витлејему, место у сјајној палати на меких душецих само у коњушници, на јасленој слами родио? — Свог спаситеља, обећанога Месију у већем сјају замишљаху људи. . .

Зар је бољи ко се у сјајних дворих роди, него ко у колеби? Зар је само оно божји створ, а ово није? Место рођења и порекло — зар оно одређује унутрашњу вредност човечју? А не одређују ли је људске врлине, лепе способности и племенита дела, која човек чини?

Свет је *мислио*, да је велика разлика родити се у палати или на слами. Христос је показао, да су људи сви једнаки, — није срамота родити се у сиротињи. То је значај, велики значај јасала и малога Витлејема и Назарета. Људи су сви једнаки! Љубав, *добра воља* треба да влада међу људима, не презирање. И онда: Није живот тај земаљски живот; крајна цел људства није овде доле, него горе на небу. Тако живите, како ћете *после* вечито живети — иза смрти телесне!

Идеја једнакости, идеја *правде* — то је аманет од божјег сина.

*

Тѐком теку године, пролеће век за веком. Хришћанство је, брже него икад која идеја и философија, јер је најбоља међу свима идејама и философијама, освојило сав изображени свет, — а успомена на дан рођења богочовека тако је свежа и данас након две тисуће година! Та човек поштује *човека* пунога врлина и доброте, човека, који је мешавина врлина и махна, који је састављен од добра и зла, — где неће поштовати човек Бога, који је суште *добро?..*

Дан рођења Христова је најмилији и најсвечанији дан сваком Хришћанину, зрелим људима као малој деци. Каква је и колика ли припрема пред Божић! Људи се кају и причешћују, чисте се од греха, како би о божјем дану, кад се слави залога љубави Творца према створу, били што ближи, што сличнији саздатељу, по чијем смо обличју, као што се поносимо, створени.

*

Без сумње је најдивнија прослава Божића она, коју чини српска православна црква.

Српски народ није на жалост сав православан, али српски чланови православне цркве, занаго, срећни се осећају тих благдана, На Србина коме је вера с народношћу срасла, силно утичу и црква и српско-православни обичаји божићни.

* * *

Вече је. Домаћин је уждио бадњак. Око њега се сакупила деца с матером. Седе и гледе у пламен дебелога пања, који до зоре не ће сав изгорети. О, кад би српска свест навек тако горела, као што сад букти тај бадњак — па да нас види Бог! Српско је срце тако добро, — да му је свест само тако јака! Али Србина хоће таласи туђинства да преплаве, а он се не досећа јаду. Питам вас, браћо, у колико се српских кућа не пали данас бадњак, а у којима су га стари, прађашњи домаћини палили? . . .

Унела се слама. Вечерало се. У породичном кругу, пошто су старији приповедали, а млади запиткивали, наступила је ноћ, — није се ни опазило, кад? Ту је већ онај час, кад се душевним очима виде отворена небеса и душевним слухом може чути дивна хармонија анђелских корова: — Родио се Спас.

Пастири се одзивају. . . Људи отпевају анђелима.

Слава Богу на висини, на земљи мир и међу људима добра воља!

Б. Б—ћ.

Божитња посланица.

И опет вас ево смијерно поздрављам, браћо, са лијепијем српско-хришћанскијем поздравом: *Христос се роди!*

Благодат вам и мир од Бога оца нашега и Господа Исуса Христа!

Радујмо се овом свијету на данашњи дан; јер је ово, браћо, дан славе божје и празник мира, љубави братске и добре воље међу синовима и ћерима земаљскијем..

Слава на висинама Богу и на земљи мир; међу људима добра воља.

Мир нека буде, браћо, међу нама, и добра воља нека буде међу нама и љубав братска нека буде међу нама; јер то захтјева данашњи велики празник, дан рождества спаса нашега Исуса Христа, а захтјева све то и наше добро земаљско, јер ћемо инако доживјети још замашнија грдила, но до селе. . . .

За то нека је прије свега *мир* међу нама.

Обратимо се к *миру* срцима својим; саберимо се, јер дневи бјежећ измичу и ми можемо за њима горко зажалити.

*

Тражимо *мира*. . .

Ну гдје су *извори* миру? Е да ли су у вјековитој расприи нашој? Е да ли у безмјерној нетрпљивости осјећаја нашијех?

Нијесу онде никако!

У међусобној *љубави братској*, у трпљивости и искрености нашој.

Понајприје нам ваља васпоставити љубав братску. За то тражимо међусобну љубав, док је јоште могосмо наћи, а оставимо путе зле расправе; јер они воде у пропаст, оставимо их, па ће све запјевати од радости и срца наша биће испуњена срећом и задовољством.

Васпостављена братска љубав унијеће на лаганијем крилима својијем мир међу нас, а одагнаће вјечиту трзавицу и злу вољу међусобну.

Јер не поврати-л се мир и љубав међу браћу, што нас чека?

Е да ли не ће многи од нас, као оно *Јеремија* пророк високијем и божијем гласом завапити: „О, да би глава моја била вода, а очи извори сузни! да плачем дању и ноћу. . . О, да ми је у пустињи станак путнички! да оставим народ свој и да отидем од њих. . .“ Јер је настало тешко вријеме, да се чува брат брата, и пријатељ старога пријатеља својега, а све са грдне распре и нељубави наше међусобне.

Ну како ћемо изнаћи затрпане *изворе забаченој братској љубави?* Е да ли у истицању крајњијех и најкрајњијех назора? Е да ли у пркоснијем крајностима?

Нијесу онде извори братске љубави ни мира, ни слоге међусобне. Никако.

Чувајмо се, браћо у Христу, опаснијех **крајности!**

Ту су извори и што нек је по сриједи!

Чувајмо се крајности на којој год страни било: јер оне могу силнијем маховима нагонити, да нам површином ријеке *црквенога* и *народнога* живота нашега заплови — *талог*. . . Јер, браћо, талога има у свакому роду и племену, у свакому друштву, реду и степену. О, само кад се браћа моја у Христу не би често заборавили, те непажњом и млитавошћу напустила површину — талогу! . . .

За то вам, браћо, и опет довикујем: чувајмо се крајности!

*

Зборасмо збор велики.

Кано браћа се искуписмо на збор. Прса наша испуњена бјеху велицијем надама. Срца наша тежаху к добром крају; душе наше ношаху се на крилима нада и лебдијаху у чистим надама за добро рјешење посала збора нашега; све бјеше пуно очекивања . . . кад гле! све бјеше заман и све на лихо прође; јер са непажње и слабости њеких јакијех — крајности обладаше на њекијем странама тешкога пословања нашега те поништише могућност плода мука и усиљавања, нашијех усиљавања за успјехом, а за добро свему нашему: светој вјери православној и цркви и народу српском... Заман! јер послије великога збора стојимо кано *Михеј* пророк са узвиком: „Тешко мени! јер сам као кад се обере љетина, као кад се пабирчи послије брања виноградскога; не има грозда за јело, ранога воћа жели душа моја.“

Да! тако стојимо; јер се на збору помаљаху претеране крајности са стране; свијетлијех и високијех мјеста браће моје у Христу а гдје се крајност указује, ту је одмах и *зао дух*, који руши и обара рад срца, која бјеху испуњена братском љубави и трпљивошћу. . .

Ваистину! тешко-ли згрјешисмо, кад се од вјекова излива проклијетство на нас, те нам није угоднога опстанка на земљи тако, да *постадосмо руг у свијех, који су око нас.*

Кад ће нам се већ отворити очи наше? И хоћемо-ли их до вијек вијека затворене држати? Отворимо их једном и погледајмо пустош, која нас попаде.

Или је у нас нестало спознања? Е да ли смо зар изгубили мјерило добра и зла? Зар смо толико слаботиње, да напустимо, да нам судбином вјере наше, цркве наше и народа нашега увијек по која *крајност* обладава? И кад ће се већ покренути, свјесно о положају и снази својој, они наши *на висини*, да громкијем високијем гласом запечате немоћ вјечитијех утвара и обескријепе *зле духове*, који су међу нас, међу браћу, а по несрећи нашој запали?

Тешко, тешко народу нашему! Тешко вјери и цркви нашој! јер се чувари често занесу за ријечима и чарањима утвара и злих духова и *вјерују много пута и где није за фајду*. . .

А морамо, браћо, запитати, да ли је *свако* мнијење и увјерење за примање?

Није и не може бити.

Тко је више *подниo* у борби за обрану свете вјере и народности наше, тај има и мора имати пријeдност за саслушање.

Тко је *животом* својијем показао, да је готов жртвовати се за вјеру, цркву и народност своју, тај има и мора имати пријeдност за саслушање.

Ну тко из пусте похлепе за некаковијем слављем или благом или пробитком каковијем грамзи, да се вргне на поприште, за које међу добром *браћом* не има смисла — моћнијем гласом и махом га ваља — низвргнути, одстранити, да не квари големи посао међу браћом. . . Јер такови само прелашћују оне, око којих су се свили, те их ваља прије упознати, и упознавши их одстранити. Такови могу бити слаткоријечиви и прикладно бесједљиви и мудри и лукави и бистра ума — не поможе нам, кад кваре цио велики рад около црквено-народнијех уређивања. Одстранити их ваља, јер су поникли из прекомјернијех крајности, а ми се морамо скоро увијек чувати крајности. . .

Архипастири и пастири ваља да су без престанка на опрезу и да одбијају вуке од мирна стада својега. Јер *„тешко пастирима, који не пазе на стадо своје, него га непажњом својом потиру и размећу“* јер Господ обилази свакога, а понајприје пастире и свакому ће судити по дјелима његовијем.

Архипастири нека поврате мир стаду својему!

Јер на сусријет ходимо тешкијем дневима. Тешкијем искушењима бићемо извргнути. Али мир и љубав међу нама може надвладати све тешкоће. . .

Сион српски *нека је пун мудрости*; јер бјеше тешкијех дњева може донијети напаст, па да се заман закука са пророком: *„Путови Сионски туже, јер нико не иде на празник, сва су врата његова пуста; свештеници његови уздишу . . . . противници његови посташе глава, непријатељима је његовијем добро! . . .“*

Одгонимо крајности и призовимо мир у сриједу своју.

Будимо праведни једни према другијем.

Сијмо мир и правду међу собом, да пожњемо слогу и љубав братску.

Одбацимо ситне обзире још ситнијих зађевица и заборавимо у срцу неправде, које смо искусили; јер је *вјера и народност* главнија од појединијех увриједа и нанесенијех неправда — *задоравимо!* али **свиколици**, јер без тога је зло наше још бујније; *заборавимо* и одгонимо крајности, да се не покрене **талог**! . . .

* *

Таквијем мислима нека се испуни ум наш и тијем путем нека ходе од данас сва осјећања наша и нека нас, браћо, дневи новога љета прихвате у наручја своја у миру, слози и братској љубави, да се узможе поноснијем лицем утврдити: гле, дивно ли је: пастири су добри и стаду је добро; пастири су на опрезу и стадо је на миру!

То би био мелем. . .

Данашњи светли празник нека буде начало, почетак, а тај почетак нек се огледа ма и у ријечи — јер и у почетку бјеше ријеч. — а за ријечју нека дођу дјела, која ће бити за вјекове правијем и истинитијем свједоком оне благодети, која нас обасјину са извора међусобне љубави братске, слоге и богоданога мира међу нама.

Још једном дакле, браћо, и за сретнога испуњења горњијех жеља нашијех, поздрављам вам данашњи свијетли празник са: *„Христос се роди!“* Благодат вам и мир од Бога оца нашега и Господа Исуса Христа!

Амин. **Отац Гедеон.**

О нашем сабору.

Задарски **„Српски Глас“** доноси о раду нашег народно-црквеног сабора један чланак, кога овде доносимо:

Пошљедњи наш чланак о раду српског црквено-народног сабора написали смо под утиском вијести, да је сабор одгођен, а да главнога посла није свршио. На њему и сад можемо остати. Главни наш закључак не мијењамо. Владике и сва клерикална странка хоће познате промјене постојећег устава. Пошто те промјене не захтијева интерес и потреба цркве, а народ их захтијева, ради добријех разлога, ми држимо, да владике имају попустити. Надамо се, да ће се сабор опет састати, да ће се уступнути и да ће до споразума доћи.

Али данас, прегледајући сав рад сабора, треба да забиљежимо и сјајне његове тачке. Кад смо започели, треба да и довршимо преглед у овом листу.

Осим устава, око кога се узалуд девет дана расправљало, расправљана су и ријешена нека друга питања. У ове спадају закони: о мировини професора и чиновника, о мировини свештеника, школски законик и уредба о дотацији свештенства.

Ови су се закони расправљали стварно и достојанствено. То би се расположење могло пренијети и на толико потрзани устав, ако има добре воље и правога родољубља.

Имамо још забиљежити једну сјајну тачку.

У пошљедњој сједници донио је барон Јован Живковић готову резолуцију, с дотичнијем разлозима, на обрану српске школе. Резолуција гласи: да се српски сабор обрати за те школе на сабор хрватско-славонски.

Историја нашијех школа у Хрватској и Славонији жалосно је позната. Под баном Мажуранићем створен је школски закон, тобожне у име неког либералног духа. Али по духу тога закона нестало је трага српском имену у школи, те је тако нестајало Срба у младом нараштају, који је ове школе похађао. Нестало је српскијех школа, а створене су такозване комуналне.

Нека је промјена постигнута. Знамо како је у загребачком сабору створен „српски закон“. Али су прописи законски неизвјесни и непотпуни. При томе знамо, како и најбољи законски прописи остају мртво слово, ако се не извршују, ако има људи, који им на пут стају а нема другијех, који их бране.

Ова резолуција прихваћена је једногласно. То нам је мило с два узрока: први је, што се сви Срби сложише у обрани, а други што, ће се српски заступници на хрватском сабору под притиском овога гласа одлучније заузимати за српску ствар.

Најмилија је пак појава она слога између либералне и радикалне странке у обрани народне аутономије. Либерална је странка извела на поприште старе борце, пуне знања и искуства као што су др. Полит, др. Вучетић и барон Живковић, покрај младијех снага, као што су др. Медаковић и др. Малешевић.

Старина Живковић предњачио је, развијајући младеначку снагу, и уносећи у рад саборски ону вјештину, окретност и озбиљну умјереност, што се стиjече дугијем годинама и великом праксом у државнијем и народнијем пословима. Његова нас појава чисто заноси. Нека буде углед млађијем радницима, да прије времена не старају и не очајавају.

Што се тиче ове слоге између либералне и радикалне странке, ми смо је већ истакли на своје особито задовољство. Ове двије странке имају у битности један програм. Оне су се сложиле, по сили њихова програма. А кад их програми спајају, кад се по тијем програмима сложно ради, шта их раздваја и какви су узроци њиховој неслози? Какви били, нијесу то узроци оправдани, ни умјесни, за које треба народ раздвајати и мржње сијати.

Можемо ићи даље. Кад се ове двије странке слажу у пословима аутономнијем, у својој кући, гдје су слободнији, толико се лакше могу сложити на политичком пољу, гдје им се једино намеће дужност народне обране као suprema lex.

Сложили су се, а сад треба пазити, да се слога не разбије, без једнога основнога узрока. Треба пазити: ко ће разбијати и зашто.

Нови Сад, 24. дец. 1892.

— По већ уобичајеном начину, али не ради одржања пуког *обичаја*, него баш из чисте *љубави* према поштованим својим претплатницима, **излази божићни број „Браника“ и ове године с двоструким додатком** Нека се и спољашње види, да је Божић као празник љубави, најрадоснији православни празник. Уредништво и сарадници „Браника“ потрудише се, да својем топлом унутрашњем задовољству даду спољашњег видљивог знака; писмене саставе из најразличитијих грана, пружене поштованим читаоцима „Браника“ на данашњи дан, казивала је у перо божићна права радост. — Нека би и у будуће остала она лепа међусобна тежња међу „Браником“ и читалачком му публиком!

Ево садржаја божићних прилога „Бранику“:

1. *Божић*, од **Ур.** 2. *Христос се роди!* од **Б Б—ћа** 3. *Божитња посланица.* Од **Оца Гедеона.** 4. *Божићња слава.* Цртица из културне црквене повеснице. Од **М.** 5 *Дечје срце* Божитња песма. Написао **Ленскій.** 6 *Живот.* Од **дра Н Вучетића.** 7 *Три јунака.* (Истинита приповетка.) Од **Јована Хранилoвића.** 8. *Карактерност и кредит.* Од **Л. М.** 9. *Из живота једног завејаног великоварошанина.* Од **Б. Станојевића.** 10. *Први и последњи Божић.* Слика из сеоског живота. Од **В. Милана Марина.** 11. *Сан на Бадњи-дан.* Од **Н. Д.** 12. *Детиња ципелица.* Француска божићна приповетка.

Политички преглед.

— **Нова година и угарска политика**. Као што је оно Француски цар Наполеон III. некад задивљавао свет са својим поздравима о новој години, — тако се и угарски државници угледају на њега, па и они хоће да о новој години светле са својом мудрошћу. Ми ћемо да оставимо на страну све друго па ћемо да известимо читаоце „Браника“ само о говору министра председника *Векерле* Њега је поздравио посланик, песник мађарски *Јокаи.* Јокаи је у свом говору рекао, како сад, фала Богу, нема у овом сабору оних, који су хтели састанак код Филипи. И то се г. Јокају допада, што нису народности у сабору заступљене!!! Но на празник мира и љубави не ћемо о томе да говоримо.

Министар председник отпоздравио је доста дуго. Но најважнија су она места, где говори о народносној и црквеној политици, и ту је рекао ово: „Одлучност и чистоту владиног програма брани против приговора, који се јављали против тог програма. Но две околности треба да имамо на уму. То је: што се узнемирује верски мир и како се јавља народносна политика. Првог се питања мора сетити оних, који злоупотребљују незнање простог народа, а и ради оних агитација, које његовом религиозношћу тера највећа несавесност! Нећу пропустити ни једну прилику, да увек констатирамо, да ми не само да нећемо верске догме мењати, шта више не ћемо их се ни дотакнути.

Што се народносног питања тиче не може се сакривати, да ту наилазимо на поједине знаке, према којима не можемо равнодушни бити. Нема државе на свету, у којој би сваки држављанин могао, без разлике језика онако унапређивати своју културу, као што је то могуће у Угарској (???) Ми хоћемо особито да одржимо наш добар одношај према Хрватској и Славонији. Но то нас неуздржава да свом снагом настојимо за тим да чувамо мађарски карактер политичке народности, државе и јавнога живота, да га учврстимо и обезбедимо. Да постигнемо ту цељ, нећемо пропустити ни једне згоде, код незаконитих тежња употребити ћемо сву строгост закона, а где устреба створићемо нови законитих, па и изванредних одредаба.

— **Француска.** Из Париза јављају, да је 27. о. м. била бурна министарска седница, јер је отворено наступио расцеп због неслагања о кривичној истрази и над другим посланицима као и због мера против акције социјалистичких одбора. — Професор Бруардел рекао је једноме сараднику „Фигара“ да су све вести о резултату секције Ренакова жеља жеља нетачне и изјавио, како никад није рекао, да је Ренак умро од природне смрти. Он је тражио нов вештачки увиђај, јер је то код трова уобичајено У дробу Ренакову није нашао минерални отров, али ипак за сад не може ништа поуздано рећи, да ли је Ренак узео биљни отров. Он мисли да је невероватна претпоставка, као да је Ренак отрован. — Истражни судија Франквиљ саопштио је министру правде, да ће истрагу у панамској ствари свршити до 29. децембра, ако за то време не наступи што ново. — Истражна комисија утврдила је, да је панамско друштво разделило главним уредницима и директорима новина знатне суме, свега 7 милијуна. Осим тога многи листови добили су учешће у гарантном синдикату, нарочито „Фигаро“ „Метан“, „Пти Журнал“ Исплаћени су предујмови чак за неизвршене мисије. — „Сијекл“ јавља, да ће министар војени Фрејсине одступити у јануару и повући се из политичког живота.

Позив на претплату.

Крајем ове године, навршује ево „Браник“ у име божије и осму годину опстанка свога, а са почетком идуће године ступа већ и у девету годину.

Програму, који је он истакао при ступању свом у свет, остао је веран и доследан, и тој доследности и одлучности има да захвали онај добар одзив који је у српској публици нашао. Ми с умирењем можемо данас прелетати очима преко оног големог моралног земљишта, што га је наш лист у добу свога опстанка умео извојевати. Као велику своју моралну добит „Браник“ има да забележи и то, што су се сви озбиљни и искрени родољуби српски стекли око овога листа, да га морално и материјално потпомогну. С поносом можемо пак јавно исповедити, да у редовима својих сарадника бројимо данас, најизврсније публицистичке и најбоље књижевничке снаге српске. Ово је уједно „Бранику“ највећа залога за његову будућност и напредак.

С тога отварамо нову претплату за идућу годину на овај лист, и позивамо српску читалачку публику, да се што обилатије одазове и овај независни лист српски у његовом родољубивом послу што већма потпомогне.

Времена, у којима данас живимо још једнако су мутна и озбиљна, а положај нашег народа у овом добу на све стране је тежак и чемеран. У оваком добу треба да је сваки Србин у сваком тренутку обавештен о политичком положају и ситуацији. Ми ћемо пак и у будуће трудити се, да беспристрасно и савесно оцењујемо политичке догађаје. Стараћемо се као и до сада, да у новинарским извештајима будемо увек брзи и тачни, нежалећи ни труда ни трошка око тога. Исто тако пазићемо да у нашем листу пружамо корисну поуку о просветним и привредним питањима, која се тичу народа нашег.

У тој цели дакле нека је српској публици „Браник“ препоручен!

Цена „Бранику“ остаје и надаље иста наиме:

На годину . . 12. фор. или 30. дин.
На по године . 6. фор. или 15. дин.
На четврт године 3. фор. или $7^1/_2$ дин.

А може се и месечно претплатити. Месечна претплата чини 1 фор. или $2^1/_2$ динара.

Претплата се шаље поштанском упутницом на Администрацију „Браника“.

У Н. Саду, 19. (31.) децембрца 1892. г.

Издаваљство и уредништво „Браника“.

Нови Сад, 23. децембра.

— „Subotičke novine.“ Овогодишњем је божићњем броју „Браника“ пала у део непријатна дужност, да региструје, како ће са немара српске читалачке публике престати први српски часопис „Отаџбина,“ и како је увенуо „Јавор,“ који је малте не две десетине година цветао у врту српске књижевности. Можда је ово први Божић, како не можемо огласити ни једне нове српске књиге! С тога нам је двоструко мило, што можемо јавити, да је од нове године н. н. почео да излази у Суботици буњевачко шокачки недељни лист „Subotičke novine,“ које ће у првоме реду служити локалним опћим интересима, просвети народној, забави и економији. Ми смо већ примили први број тога листа и морамо признати, да смо се изненадили његовој многоструној и богатој садржини. Уредник је листу млади српски родољуб *Младен Ђ. Карановић*, а лист се штампа у парној штампарији уваженог и неуморног родољуба нашег и пријатеља *дра Душана Петровића*. Заиста је велик и леп, али и тежак задатак у „Subotičkih novina“, али нам имена издавача јамче, да ће лист одговорити својој и ако тешкој, али без сумње родољубивој и племенитој намери, а на другима је Србима да их морално и материјално потпомогну. Цена је листу на читаву годину 8 круна, на по године 4, а на четврт године 2 круне.

По ново најтоплије препоручујемо овај лист и нашој читалачкој публици.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 23. децембра 1892.

— **Служба о Божићним празницима.** Први дан Божића на јутрење звониће у пола три сата у јутру. На службу звониће у девет сати.

— **Парастос пок. Миши Димитријевићу.** Данас на Туцин-дан, о дану мученичке смрти нашега незаборављеног пријатеља *Мише Димитријевића* одржан је трогодишњи парастос у св. саборној цркви. На парастосу је чинодејствовао г. прота Милан Ћирић са три свештеника, а присуствовао је велики број пријатеља и поштовача пок. Мише. После парастоса ишло се на гроб Мишин, који је свештеник г. Петар Костић прелио вином, сви се присутни помолили за душу свога пријатеља, и једино су у томе свечаном и тужном црквеноме акту пијетета нашли мелема за ојађена срца своја.

— **Српско народно позориште,** спречено великим ледом на Дунаву, не може још да се крене из Земуна у Панчево. Сад оно мора још који дан чекати, или док не стане са свим лед, да може на колима преко Црвенке поћи или док се Дунав у толико не расчисти, да може локалном лађом путовати.

— **Избор варошких представника у Панчеву.** Панчевачки „Весник“ о томе пише ово: „Последњим избором варошких представника дошла је ствар некако опет на стару меру, јер је избор текао својим нормалним током, нашавши нас све на окупу и на обрани заједничких интереса. Појава ова мора сваког пријатеља наших јавних и друштвених прилика обрадовати, јер овај избор може да послужи за доказ, како би све то друкчије и лепше могло бити, кад би се лични интереси и приватни прегси запостављали општем, заједничком добру. Наш положај је овде и онако доста мучан, па још ако не ћемо бити сложни, кад се ваља за јавне ствари заузети, не би нас нико ни зарезивао, него би се у сваком случају преко нас и наших најоправданијих жеља на дневни ред прелазило. Бележећи ову пријатну појаву међу српским становништвом панчевачким, као што је последњи избор био, ми можемо само желети, да нас и у будуће у свакој прилици, тицало се то наших општинских интереса, а тицало се питања од ширег значаја, овако лепа слога у једном табору нађе, како би нас на сваком кораку благослов народа пратио, те да могнемо, међусобном хармонијом потпомогнути, на успех свог рада и потхвата рачунати. —

Прелазећи на сам ток избора, који је у прошлу недељу у I. II. варошком срезу обављен, саопштавамо следеће податке:

У првом изборном срезу беше председник избора г. Велизар Боборов, заменик му г. др. Паја Марјановић, а перовође г.г. Душан Томић и Владимир Каракашевић; као повереници месне власти беху присутни Петар Ваднаји. мађистр. контролор и Панта Вујић, полицијски чиновник. Од стране бирача беху именовани за изборне поверенике г. г. Паја Ј. Јовановић, Јован Д. Максимовић, Мита Топаловић и Стева Јовановић.

Бирача има у овом срезу 380, а гласало је свега 144 једнаким гласанцима, те тако су изабрани *једногласно*: г. г. Свет, Драгомировић, Паја Ј. Јовановић, Ман. Ивачковић, Миша Кранчевић, Коста Капамџија, Ђока Милошев, Пајо Николић, Ник. Павловић Ђока Раданов *на шест*, и Ђока Х. Стојановић *на три* године —

У другом изборном срезу беше председник избора г. Ант. Бахман, заменик му Јов. пл. Граф, а перовође г. г. Ант. Шертер Петар Ламбрахт; као повереници месне власти беху присутни Дан. пл. Соколаји сир. отац и Ант. Сегер вар. економ. Од стране бирача беху именовани за изборне поверенике г. г. Јул. Фајман, Франц Тантнер Јов. Карвер и Јос. Молнар.

Бирача има у другом изборном срезу 335. Избор у овоме срезу није тако слатко обављен као у првом; наиме бирачи другога среза на својој конференцији поставише 12 кандидата, ма да је овај срез само 8 представника имао да бира, те услед тога и услед других околности личне природе гласало је свега само 85 бирача. Од тих гласова добио је: др. Иг. Рада- 79, Ем. Мартин 70, Јул. Фајман 60, Јов. Кар. нор 57, Ан. Фишер 55, Карл Хајзел 54, и Ад. Кнец 53 а Фил. Фрич са 32, Карл, Ром са 30, Ант. Вашвари са 29, Кузман Грани са 27, Мих. Романец са 27, и Сал. Голдгрубер са 27, остадоше у мањини„

— **Учитељски збор у В. Кикинди.** Учитељски збор у Великој Кикинди је, на место умрлог, умировљеног учитеља Глише Јорговића, изабрао је за председника учитељског збора тамошњег угледног учитеља г. *Мишу Косића*.

— **Неповереница.** Као што „Србобран“ јавља, петнаест угледних грађана у Госпићу изјавили су неповерење г. Милану Пејиновићу, што је исти на нашем народно-црквеном сабору врећао српске народне учитеље.

— **Српски конзул у Земуну.** Српска влада именовала је за српскога конзула у Солуну г. *Ђорђа Генчића*, пређашњег скупштинара. „Пестер Лојд“ због тога ларма и каже да г. Генчић има великих свеза с Русијом.

— **Нови чланови „српске књижевне задруге у Београду“.** Пишу нам из Турије ово: Овде се уписали ови *чланови улагачи*: 1 Павле Вујичић п. бел. 2 Исидор Кирјаковић пошт. 3 Милач Р. Стефановић трг. 4 Авакум Тривић учит. 5 Јован П. Петровић учит. 6 Видосава Паитић учит. 7 Ђока Томић трговац. 8 Јован Малетин кнез. 9 Божа Ђисалов, ратар, 10 Пера Малетин занат. Скупио их: Јов. З. Медурић. — Надамо се да ће се у Турији постићи и већи број чланова.

— Српско певачко друштво у **Белој-цркви** приређује другог дана Божића 26. децембра 1892. год. у великој дворани „Бурга“ ванредну беседу са позоришним представом и игранком. Распоред: „Коло из Врачаре“ пева мешовити збор уз пратњу оркестера од Емануила Пихерта. — Максим црнојевић. Трагедија у 5 чинова с певањем, написао Др. Лаза Костић. Музика од А. Максимовића. Између чинова свирање војничка глазба 43 ц. и кр. пешачке пуковније.

Новости са стране.

— **Витлејемска звезда.** Од памтивека се муче научници тиме, да астрономски протумаче некоје појаве које нам проповеда св. писмо из живота Исусова, тако појав звезде о Исусову рођењу у Витлејему. А исто тако и потрес земље и помрачење сунца при смрти његовој. Кеплер је био први, који је изрекао мишљење, да би се звезда три цара дала протумачити конјукцијом планете Јупитра и Сатурна и покушао је прорачунати време, кад су се те конјукције збиле. У најновије време бавио се тим питањем и Енглез Ј. Х. Стоквел а потакао га је на то леп појав у месецу фебруару, кад су Венера и Јупитар дошли у конјукцију. Он је са својим истраживањем дошао до резултата, да се причање св. писма да свести у склад и протумачити таком конјукцијом Венере и Јупитра. По његову рачуну стојале су обе те звезде 8 маја, г. 6. пре Исуса врло близу једна уз другу, те су се за неколико сати пре исхода сунца појавиле као једна велика и сјајна звезда на истоку. Ово време две године мање 50 дана пред Иродову смрт, сасвим се слаже с библијским казивањем, јер је вероватно, да је заповед да се поубијају сва двогодишња деца, издана неколико месеци пред Иродову смрт. Кад би био рачун Стоквелов тачан, тада би било Исусово рођење већ у мају год. 9 пре хришћанског рачунања времена. А ако је разапет на крст у време ускрсно једнога петка, кад је био пун месец, тад се то морало догодити 3 априла год. 33. по хришћанском рачуну, пошто из међу год. 6. пре Исуса и 60 г. после Исуса није било о Ускрсу пуног месеца у петак. По свему овом био би Исус при смрти својој навршио 38. година.

— **Вамбери — књижевнички шарлатан.** Познато је и нашим читаоцима, колико се професор на будим-пештанском универзитету *Вамбери* размеће и колико га Мађари фале као великог оријенталисту. Па њега су и владаоци одликовали: енглеска краљица и турски султан! Сматрали су га као највећег ауктитета на етнографији. Азије Сад је један руски научењак путовао по Средњој Азији и проучавао те крајеве, па каже да Вамбери н. пр. није ни био у Самарканду, а пише књиге о њему. Ето какав је то ауктитет!

— Јуче је познати аустријски државник **Александар Бах** славио своју осамдесетгодишњицу. То је државник, који је већ 30 година у миру. Колико има њих, који се сећају „Бахове системе“?! И носилац тог система још је жив, и ако је политички сарањен!

— **Гроф Лав Толстој.** У Русији се сада много говори о грофу Толстоју, који је све своје имање разделио својој деци. Одвратност према новцу и иметку, која је нашла израза и у његовим последњим списима, побудила га је да се одрекне свих права на иметак у корист своје деце. Сада припада и он, као што сам вели, класи без иметка, а наумио је да се повуче на своје добро „Јаснаја Пољана“ и да ту оконча свој живот. Ту ће довршити свој велики, чисто уметнички роман, од којега је први део већ готов за штампу Но поред свег тога не мисли руском народу укратити своју помоћ, јер и сада још путује по разним пределима, који пате од неродице, и указује сиротињи своју помоћ.

— **Кажњен принц.** Принц Алојз Шварценберг, млађи син кнеза Јосифа Адолфа Шварценберга, поручик у 1. драгунском пуку, отпутовао је у почетку ове године из Беча у иностранство, а није имао одсуства. После неколико месеци врати се натраг и пријави се своме пуку у Кракову. Ставе га под војни суд и осуде га на губитак официрског чина и три месеца затвора. Виши војни суд оборио је ту пресуду и осудио га само на затвор и да му се урачуна време које је провео у притвору, док се водила истрага над њим. У решењу се вели да се принц само уклонио самовољно и према томе нема места пресуди о губитку официрског чина.

— **Продавање једног великог листа.** — Биће интересантно сазнати како се продавале удеонице „Дели Њуса“. Било је свега 29 удеоница, од којих је већи део био у рукама Лабушера, Самуила Морлеја и Хеврија Опенхајма. Првобитна вредност била им је 2000 фунти стерлинга; сада им је обична цена 15.000 фунти стерлинга, а пошто је Лубушер за свој део добио 90.000 фунти стерлинга, према томе мора да је имао шест удела. По заједничком уговору мора сваки удеоничар, који хтедне да се повуче, дат понуди своје уделе осталим удеоничарима на продају; ако они одбију, могу се изложити јавној продаји, али под условом, да опет прво понуди удеоничарима, па ако они и по други пут одбију, онда их може другоме продати. У овом садашњем случају купили су удеоничари Лабушерове уделе. Према томе наноси данашња вредност „Дели Њуса“ 900.000 фунти стерлинга.

— **Пастерова седамдесетогодишњица.** Пастер, чувени кемичар и добротвор човечанства, прославио је 16. декембра свој седамдесети рођендан. Тај дан прослављен је и у сорбони, у присуству председника републике Карноа, свих министара, дипломатског кора и 50 депутација из иностранства. Депутације су предале Пастеру писма, адресе и медаље. Пастер је држао говор, у коме је изразио своју захвалност варочито страним изасланицима, а уједно и своје тврдо убеђење, да ће наука и мир најзад одржати победу над ратом. Завршио је свој говор жељом, да ће се народ и споразумети у том, да се престане са рушењем, већ да се отпочне са стварањем. Прослава је текла у најлепшем реду. Луј Пастер рођен је 15. декембра 1822. у Долу, у департману Жира. Пошто је неколико година предавао физику и хемију на разним просветним завидима у Француској, поставе га 1867. за професора хемије на сорбони. После годину дана награђен је од аустриске владе са 10.000 форината за једну расправу о узроцима и предупређењу инфенцијозних болести код свилених бубаа. Он је проналазач „пастеризирања“ пива и вина, која се по њему и прозвало. Основа његове теорије састоји се у овоме: „Сваки догађај врења условљен је доњим организмима. Убеђење, да може бити зачетка организма без клице, не стоји.“ Познавањем ових два основних правила, која су данас опште признаата, прославио се Пастер као велики научар. За хигијену и медицину он је на етиолошком и профилактичном пољу кажипут. Све скоро што се у последњим деценијама познало и створило носи на себи жиг Пастерових погледа и теорија. Његово пелцовање против кужне мицине опште је признато.

— **Крађа у аустријској државној централној благајни.** Из Беча јављају ово: Један чиновник заједничког министарства финансија ухапшен је ово дана и стављен под крвничну истрагу под великом сумњом, да је покрао државну благајну. Оптужен је, да је повређено банкноте од 50 и 5 форината, које су већ поднешене и исплаћене, себи присвојио и поново подносио државној благајни на исплату. Констатовало се, да је на тај начин за последње три године морао оштетити државу за 15.000 форината.

НОВИЈЕ.

БЕОГРАД, 22. децембра. Садашња српска скупштина распустиће се 3. јануара.

ПАРИЗ, 22. децембра. Председник француске републике је с пуно поуздања одговорио на поздрав дипломатског кора о новој години.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву „Браника“.

БУДИМПЕШТА, 23. децембра. Због јучерашње мећаве прекинут је на станици источне железнице саобраћај с Бечом. Влакови возе само до Ђура а са станице западне железнице до Најхајзла. На свима пругама јужне железнице обустављен је саобраћај

БЕЧ, 23. децембра Данас у подне поднео је председник министарског савета гроф Тафе програм нове владине странке Његову Величанству на потврду. Тафе је позвао вође три странке, да га посете, да би се договорили о даљим корацима.

ПАРИЗ 23. децембра. Журналиста Татишев телеграфски побија глас, као да му је Флоке дао по милиона из Панамскога новца.

ПАРИЗ, 23 децембра. „Еклер“ јавља, на сигурно да у кабинету влада потпуна сагласност.

Трговина.

НОВИ САД 23. децембра 1892. (3. јануара 1893.) Од два дана овамо обилато је навејао снег; путеви су по околини завејани те је саобраћај сад баш пред бежитње празниве по околини отештан. Дунавом је густ лед и како је виска вода ту ће скоро лед и стати. На житарским пијацама тишина, она права зимска. Промет се обавља у малој мери са баш најнужнијом потребом. Цене су сваком зрну како горе тако и овамо доле на пијацама остале без икоје промене. Данас је у нас цена рани ова: Шеница 6 ф. 90—7 ф. Наполица 5 ф. 50—60 н. Јечам 5 ф. — Зоб 5 ф. Кукуруз 3 ф. 70 н. Све од 100 кгр.

На свим осталим нашим пијацама је сад пред празнике нешто живља продаја робе за кућевни провијант. Цене су свему умерене.

*

У БУДИМПЕШТИ 22. децембра 1892. (2. јануари 1893.) Шеница слабо нуђена, воља за куповање умерена а расположење је сасвим мирно; уз дневни промет са 8000 м. ц. цене су остале без промене. Плаћана шеница потиска 78. 8 ф. 10 н., 77. 5 8 ф. — 77. 7 ф. 80 н. Бечкеречка 77. 7 ф. 75 н., 76. 7 ф. 65 н. Бачка 77. 5. 7 ф. 80 н. Све на три месеца.

Шеница за пролеће 7 ф. 44—46 н., за јесен шеница 7 ф. 54—56 н. Кукуруз за мај јуни 4 ф. 73—74 н. Зоб за пролеће 5 ф. 48—50 н. Репица кол за август-септ. 1893. 11 ф. 50—55 н.

*

Течај вредности и новаца на берзи у Будим-Пешти 23. децембра 1892 (4. јануара 1893.

Ц. кр. дукати	5 ф. 72 н.
Наполеондори (20 франака) .	9 ф. 55 н.
Деонице угарске банке . .	360 ф. 50 н.
4% угар. ренте у злату. .	113 ф. 85 н.
5% „ „ „ папиру .	100 ф. 55 н.
Деонице аустро-угар. банке .	996 ф. — н.
Немачке државне марке. . .	59 ф. — н.

Позив.

Г. г. чланови Српске новосадске читаонице и чланови читаоничког певачког друштва уљудно се позивају на

ВЕЧЕРЊУ ЗАБАВУ С ИГРАНКОМ

која ће бити у очи нове године 1893.

На забави ће певати чнтаоничко друштво неколико одабраних песама, играће се уз дојакошње стране и српске игре,

Приступа имају само г. г. чланови са својим породицама и гостима са стране.

У **Новоме Саду**, 21. децембра 1892 (2. јануара 1893.)

Петар Костић, секретар. **Павле Гостовић**, председник

Огласи.

БРАЋА АНДРЕЈЕВИЋ И ДР.

у Вршцу

потребују за њихову фабрику саламе, као и за радњу са свињама једног

КЊИГОВОЂУ,

који је књиговодству и кореспонденцији потпуно вичан, тражи се од њега знање српског, немачког и мађарског језика.

Годишња је плата ф. 1000. —

Рефлектанти нек своје оферте на горњу фирму до 20 Јануара 1893 по рим. кал. поднесу. 1—3

Част ми је г. г. трговцима *Новога Сада* и околине до знања ставити, да сам на овдашњој пијаци *агентурску и комисионарску* радњу (у спецерајској и гвожђарској бранжи) одпочео.

Надаље јављам да примам наручбе на будвајшко, пилзанско, швехатско и баварско пиво из грађанске пиваре у **Минхену** у бурадима и боцама. Сандуци од 25 боца на више.

Нови Сад, 16. (28.) дец. 1892.

Никола Вујатовић.

3—3 Андрашијева улица бр. 18.

ДР. ФР. ЛЕНГНЕЛА

БРЕЗОВ БАЛСАМ

(Birken-Balsam.)

Брезов сок познат је из давних времена као улепшавајуће средство а кад се исти по упутству изумача кемијски у балсам приуготови, онда је од чудноватог дејства. Ако се у вече лице намаже, већ сутра дан сеприметe перути чиме лице постаје бело и нежно. Цене са упутством

1 фор. 50 новч.

Добити се може у Будимпешти код: **Josef v. Török Apotheker, Königsgasse**, као и у реномираним апотекама у провинцији. 9—24

Свежа природна узабрана цвећа

као: *Камелије* (15—20 нов., ком.) *руже* 12—20 нов.) *бурбици* (6—8 н.) *зумбули* (12—20 н.) *љубичице* (10—15 н., китица.) и т. д. Као и разних *пукеша* за косу (25—50 н.) груди (30—60 н.) за руке (са маншетном од хартије 1 ф.—6 ф.—8 ф.. са свиленом од 5 ф.—15 ф., *венаца* од лаворике, махоње, зеленичета, маглоније и друга крупна, држећа прекрасна лишћа од 3 ф.—5 ф. а исти и са цвећем заткани од 5 ф.—10 ф., и сваковрсно разно плетиво и декорације за *свадбе, свешковине, игранке, беседе чешшке* може се добити у свако доба поштом и железницом.

У *Вршарници* **Борјановића** у *Ади* (Бачка.)

УПРАВИТЕЉА

ЛЕОПОЛДА ЛАНДЕСМАНА

висок. кр. угар. министарством наставе са правом јавности овлашћена

дечачка школа и васпитни завод

(са шест разреда грађанска школа)

у **СУБОТИЦИ** (у Бачкој).

Ова грађанска школа спрема своје питомце за препарандију, трговачку академију, индустријску и кадетску школу; оспособљава их за звања државна, трговачко-индустријског подухвата; за чиновнике обезбеђујућих и банкарских завода. Слушаоци ове школе могу прећи у школу шумарско-земљоделску и марвено-лекарску. У заводу се учи и говори:

српски, мађарски, немачки и француски.

3—10

Брижљиво васпитање, савесна пажња на наклоност, којој струци питомац тежи. Строг надзор. Цене умерене. На захтевање се шаљу програми бесплатно.

Ђаци, који у школама нису успех постигли, или одрасли који б хтели чиновници постати а немају атестата од четврте односно шесте грађанске школе, примају се и савесно припремају, да убрзо дотичне испите положити могу.

БРЗА И СИГУРНА ПОМОЋ

против болести у стомаку и њених последица.

Најбоље и најзгодније средство је за очување здравља, чишћења и одржавања сокова у чистоти из дакле и крви, и за потпомагање доброг сваривања свугде већ познати и омиљени

ЖИВОТНИ БАЛЗАМ дра РОЗЕ.

Овај од најбољег и најлековитијег биља најбрижљивије зготовљени балзам, употребљује се с потпуним правом у свима тешкоћама при сваривању, грчевима у стомаку, недостатку апетита, нависелом подригивању, навали крви, шуљевима и т. д. Услед тог својег изврсног дејства постао је овај балзам сигуран и опробан народно-домаћи лек. **Велика боца стоји 1 фор., мала 50 нов. — Хиљадама похвалних писама стоје на углед.**

Опомена! Да би фалзификатима стао на пут, чиним свакога пажљивим, да је свака боца од мене самог по оригиналном пропису зготовљеног **животног балзама дра Розе** увијена у плаветан картон, на коме се по страни налази у немачком, чешком, мађарском и француском језику натпис: **Животни балзам дра Розе из лекарнице „код Црног Орла" Б. Фрагнера Праг 205—III.**" на челу боце налази се овде на страни истављена, у смислу закона депонована заштитна марка.

Заштит. марка.

Прави животни балзам дра Розе може се добити само у главном стоваришту произвађача

Б. ФРАГНЕРА

у апотеци „код Црног Орла" у **Прагу**, 205—III., у **П. Саду** код г. **Г. Плавшића** апот., у Панчеву код г. г. Франца Бауера и Фр. Радде, апот.

Све веће апотеке у Аустро-Угарској имају овог животног балзама на стоваришту.

Код истога се може добити

„Прашка универзална домаћа маст,"

хиљадама захвалних писама, признато сигурно средство против свију запаљења, рана а отока. Ова се са сигурним успехом употребљује при запаљењу, застоју млека, при отврдлости жен. груди, одбијању детета од сисе; при апцесима, отоцима од крви, при загнојењу и чиревима; при отоцима око ноката, тако званог црва на прстима, на руци или нози; при отврдлостима, надувености, отеченом врату (дризне); при тако званој масној израсли, мртвој кости и т. д. — Сва запаљења, отоци, отврдлости и надувености могу се за најкраће време излечити, а где је већ до загнојења дошло, може се оток за најкраћи рок без бола извидати.

У дозама по 25 и 35 новч.

Опомена! По што многи ову прашку универзалну домаћу маст фалзифицирају, чиним свакога пажљивим, да се по оригиналном пропису зготовљена само код мене може добити. Она је права само онда, ако су жуте метална дозе, у којима се маст налази, у црвене напутке за употребу (у 9 језика) и у плаветне картоне увијене; на картонима се налази овде на страни истављена заштитна марка.

БАЛЗАМ ЗА УШИ,

најбоље и многим покушајима на сигурно опробано средство за лечење наглувости и за повратак са свим изгубљеног слуха. **Бочица 1 фор.** 6—26

ЦЕНТРАЛНИ КРЕДИТНИ ЗАВОД У НОВОМ САДУ

купује и продаје

РАЗНЕ СРЕЋКЕ, РЕГАЛНЕ ОБВЕЗНИЦЕ

и

све врсте државних и осталих папира од вредности

по цени, која на берзи постоји.

Прима папире од вредности на чување и на руковање

и даје на њих зајмове.

Измењује, купује и продаје

РАЗНЕ ЗЛАТНЕ И СРЕБРНЕ НОВЦЕ,

исплаћује и пре термина

КУПОНЕ ПАПИРА ОД ВРЕДНОСТИ,

и даје обавештаја на питања, која се односе на предстојећу

конверзију државних облигација.

Жребање разних срећака

и

ЗАМЕЊИВАЊЕ

ДАНАШЊЕГ НОВЦА ЗА КРУНАШЕ.

Пословни часови:

пре од 9—12 и од 3—5 после подне.

CROATIA

(Кроација)

ОСИГУРАВАЈУЋА ЗАДРУГА У ЗАГРЕБУ.

Утемељена год. 1884 са подпуно уплаћеном јамчевном главницом

ОСИГУРАВА УЗ НАЈПОВОЉНИЈЕ УСЛОВЕ ПРОТИ ПОЖАРУ, И ТО:

а) зграде сваке врсте;

б) трговачка складишта, покућства, плодине, стоку, господарствена премишта и т. д.;

в) стаклене плоче против разлупању.

Ова осигуравајућа задруга стоји под окриљем обћине слобод. и краљ. главнога града Загреба. Основана је на темељу узајамности, а то је најјачи и најсигурнији темељ. Међу своје учестнике броји задруга прве чинбенике у земљи: краљ. земаљску владу и каптол првостолне цркве загребачке.

Чисти добитак ове задруге има служити културним и хуманитарним сврхама земље и главнога јој града Загреба. Овај домаћи завод препоручује се дакле свестраној подпори свих добрих синова отачбине наше.

Тисканице за понуде могу се добити код свих повереника ове задруге и код

1—3 РАВНАТЕЉСТВА У ЗАГРЕБУ,

Зрињски трг бр. 18, улаз из Бериславићеве улице бр. 2, I. кат.

Најбољи и најјефтинији извор за куповање

ПОКЛОНА ЗА БОЖИЋ И НОВУ ГОДИНУ

само је

ШАНДОРА ФИШЕРА

ПРОДАВНИЦА РОБЕ КОД „ЉУБИМЦА"

НОВИ САД, главна улица 3.

Творничко стовариште галантеријске и нирнбершке робе; бечке и париске бронцене и кожње робе; теракота, мајолика, стаклених и корпаних предмета. Шешира, ципела, рубља, кравати, рукавица, кишњака, хозентрогера, кратке и вирковане робе најбољег квалитета и у највећем избору.

ДЕЧИЈИХ ИГРАЧАКА

од најјефтинијих до најфинијих врста.

ХИЉАДАМА ЈУКС И ТОМБОЛА ПРЕДМЕТА

са припознатом најјевтинијом ценом и кулантном послугом само код

Шандора Фишера

продавница робе код „Љубимца".

Власник и издавалац: Дружина Бранника. Одговорни уредник Никола Јоксимовић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

I. Божићни додатак „Браника“ за год. 1892.

Божићна слава.

Цртица из културне црквене повеснице.

Силна радост овлађивала је у друштву хришћанском, кад је оживљавала успомена на рођење Христово, кад се сећали времена, у ком је Господ пустио, да из каменитог срца јудејског народа потече небесни извор, из кога ће кроз векове једно човечанство захитати воду живу, као што је Израил изнурен тумарањем по пустињи утољавао жеђ извором, који је из стене хоривске потекао на удар палице Мојсијеве, времена, кад је из сухог дрвета избила најплоднија грана, у вертепу проплакало царско чедо.

Свет хришћански задивљен и раздраган раскошном светлошћу „сунца правде“ тонуо је у радост, кад се сећао оне свете ноћи витлејемске. Што је чуствовао, то хтеде и казати: још у далекој прошлости постаде празник „Рођења Христова“, а у словенској цркви слава божићна. Дочекивао се тај светли празник у свечаном расположењу. Било их је, који су на земљу падали, кад се празник навештавао. Одело, дарови, јела тако се спремали, као да ће их сам Христос примити. Љубав хришћанска тога дана обилно се преливала: робови су пуштани на слободу просјаци и деца задобијали су нарочита права. Скендер бег није се тада ни Турцима светио. Карло Велики издао је заповест, да се сужњима у тамници олакша тога дана тешка судбина И самог живог блага и тица небесних сећао се човек.

Човек је тежио да се ослободи свега земаљског, да се споји с божјим човеком. Али ипак како су дубоко укорењене биле у њему старе идеје и обичаји из језичничких времена, дубље него жиле столетних растова. Заједно с њима ступао је он у црквену заједницу, и сувише често покушавао је, да их стопи с црквеним обичајима и црквеним учењем. Машта му је прелетала границе испитљивога и ронила у тајне неиспитне. Поганске идеје радо је уткивао у хришћанско учење и постали су читави системи, по некад пуни полета и појезије, али не мање и заблуда. Ако је стари човек хтео у живот цркве да улије садржину поганских идеја, састављајући јеретичке теорије, црква га је сузбијала Ако ли је пак облике старог религиозног култа, којом је поштовао множину народних богова, прилагођавао новој религији, и безазлено се на стари начин клањао новом истинитом Богу, праштала му је црква, јер садржина је главно, а форма споредно.

И неки божићни обичаји код нашег и других народа подсећају на прехришћанско доба и поганski culт.

Да завиримо мало у културну црквену повесницу и да видимо, како је постала слава божићна и каквог су порекла неки обичаји с њом свезани.

Пре IV. века нема спомена о празнику „Рођења Христова“. О телесном рођењу и најодличнијих чланова хришћанске заједнице слабо су хришћани разбирали. У еванђелској историји смрт је главно, јер за њом долази воскресење. Нада на опће воскресење и вечни живот беше врло жива. Смрт и воскресење Христово (Пасха) славили се од апостолског времена, а празник рођења уводи се тек после неколико векова.

Прво се спомиње о празнику „Рођења Христова“ у једном спису Амвросија, епископа миланског око године 360. На празник „Рођења Спаситељева“ имала му је сестра ступити у монашки чин, и — како је сам Амвросије забележио — рекао јој је том приликом епископ римски: „Видиш колико се народа скупило на дан рођења твога заручника“ (т. ј. Христа). По множини сакупљеног народа може се закључити, да је празник већ био опће познат и омиљен, те је ваљда на неколико десетина година пре тога установљен. Празновало се ту 25. децембра

На брзо се одомаћио овај празник и на истоку. Ту се у неким црквама славило „Рођење Христово“ заједно с „Богојављењем“ 6. јануара. Св. Јован Златоусти изражава у једној проповеди својој у Антијохији на Божић 386. године своју радост, што му се испунила давнашња жеља, да се што свечаније прослављa празних „Рођења Христова“, који је од десет година познат, но који је тако ухватио корена, као да је најстаријег порекла. Он га назива највеличанственијим међу празницима и „митрополом“ свих празника.

Тешко је одредити, зашто су баш 25. децембра славили овај празник. Разно тумаче историчари црквени постанак Божића у опће. По некима установљен је празник „Рођења Христова“, да се што јасније очитује уверење православних Хришћана, да се Спаситељ заиста у телу јавио, да се и на тај начин сузбије учење гностичких јеретика, од којих многи бејаху уверења, да се Христос само привидно јавио (као што су на пр. учили и наши Богумили, да се Христос јавио у некаквом етарском телу и није се родио као други потомци Адамови, него се тако рећи непримећен нашао у вертепу витлејемском канув кроз десно ухо Богородичино; према том и цео му живот и смрт на крсту беше привидна).

Слави се пак празник тај 25. децембра, јер се у предању сачувало, да се баш у то доба родио Спаситељ, и неки су тврдили, да су у едиктима Августовим видели, да се у то време имао одржати попис у Палестини, као на пр. св. Јован Златоусти, који се позивао на римски државни архив за потврду такове тврдње. Други не задовољавајући се тим сумњивим доказима хтедоше довести и овај празник у свезу са празновањем старозаветне цркве, на коју се новозаветна у многом угледала па и у погледу празновања. „Воскресење Христово“ славило се у првим вековима понегде заједно са јудејском Пасхом, па и име је остало, али је садржина светковања био величанствени тријумф цркве над смрћу, а Јудеји су о том празнику приносили крвну жртву у славу ослобођења Израиљева из ропства мисирског. Педесети дан после Пасхе славила је и једна и друга „Педесетницу“, само су Хришћани приносили бескрвну жртву у славу Силаска Духа Светог на апостоле, а Јудеји клаше јањце у спомен синајског законодавства. Божићни пак празник доводише у свезу са јудејским празником „Освећења храма“ (после ропства асирског), који се такође светковаше у децембру. Трећи се не задовољише ни тим тумачењем, пошто ни за њ' се не налажаше никаквих историјских потврда, а у доба, кад је постао овај празник хришћански, већ у велико бејаше прекинута свака веза с Јудејством. За то почеше доводити празник „Рођења Христова“, рођења „сунца правде“ са празницима поганским, који у то доба падаху. У римској, као и у свакој другој природној религији обожавала се и обоготворавала жива и мртва природа а светковали се неки знаменитији моменти и обрти у животу њену. „Беше духовита акомодација — вели један црквени историчар — Христа истаћи као светлост света, а дан његова рођења као почетак новог златног века на место сунца и тако испунити поганski празник, који је нарочито у светом граду језичништва одомаћен био, нечим узвишенијим.“ Тај празник беше dies invicti solis (дан непобедног сунца), на који се (25. децембра) славио обрт сунца, које се од тог доба дизало зениту и нов живот инаугурирало природи, која се пре тога постепено успављиваше, пошто див небесни све више и више малаксаваше, док не дође до обртне тачке. Пре славе „непобедногa сунца светковала се Saturnalia у славу златнога века под владом Сатурновом. Светковине те бејаху радосне и 24. децембра славила се Sigillaria кад се деци поклањали мали кипови и лутке од воска, теста и иловаче. (Ваљда је према том поганског порекла обичај у западној цркви да се у очи Божића поклони дају). И ако је црква самостално установила празник „Рођења Христова“, не угледајући се на поганску светковину, обичаји се мењали, тако да су и касније многи славили дан непобедног сунца, и још Лав Велики, папа римски око половине V. века тужи се, да се народ 25. децембра не сећа рођења Христова него новога сунца. Црква је имала дакле доста муке, да уништи елементе поганског култа, али ипак им се траг одржао до данас, премда га је кад и кад тешко разазнати, пошто им је придат хришћански значај. За потврду овога навешћемо неколико примера из божићних обичаја словенских народа, нарочито јужних Словена.

Навечерје Божића назива се код јужних Словена Бадњи дан, Бадње вече по бдењу, којим се чувају бадњаци, који се, кад се почне смркавати, налажу на ватру. Зором пре сунца иде когод из куће на Бадњи дан у гору и сече стабла три млада раста. Пре него што би започео посао поздравља их дотични: „Добро јутро и честит Бадњи дан!“ и посипа их житом, а по негде се ките и црвеном свилом, златном жицом и лаворовим лишћем. Кад се у кућу уносе, пале се с обе стране врата свеће. Кућни старешина узима један бадњак и уноси га са наведеним поздравом. Једно чељаде посипа га житом и одговара: „Дао Бог добро.“ Понегде се место житом прелива вином. У Рисну по правилу бди старешина над бадњацима, да их прелије вином кад прегоре. Прва посета божићна важна је, и у напред се одређује, ко ће на Божић први доћи (полазник, полажајник). За то остали, који не ће полазити никог, првог дана Божића не иду ником. Носећи жита пресипа га пред прагом са речима „Христос се роди!“ Когод од чељади дочекује га и посипа тако исто житом. Тада иде полаженик бадњацима, поздравља их, узима ватраљ, удари њим горећи бадњак, да варнице одскачу и говори уз то: „Оволико говеда, оволико коња, оволико коза, оволико оваца, оволико крмака, оволико кошница, оволико среће и напретка.“ За тим разметне пепео и у њега или на бадњак баца какав новац. Бадњак се не оставља да сав изгори, него се по парче оставља и меће међу гране младих воћака, да се боље развијају.

Да видимо сад прваштње значење познатих нам обичаја Раст беше код старих Словена посвећен громовнику Перуну. Он се донекле у бадњаку представљао, па и сад се у нашим обичајима као нека личност сматра. Назива се весељаком као што се и сунце на неким местима назива веселим, њему се наздравља: „Здрав бадњак, мој весели весељаче“, нуди му се вино и посипа се као човек. Посипање и обливање митски схваћено значи то, и тај обичај нас подсећа на небесну воду, која се пролива из тмастих облака, и можемо га успоредити са индијским митосом, по ком Индра пије небесну воду, коју цеди муњом из облака, који су за њега као неке краве музаре. И по германском митосу музе Тор своје небесне краве, облаке, и њихово млеко, киша или роса, крепи га. Небесна ватра, коју такође даје громовник, коју по предању представљаше на огњишту, доношаше богатство, срећу и благослов. За то му се жртвује и баца новац на ватру, којом бадњак сагорева. Сличних обичаја има и у других народа: Литаваца, Скандинаваца, особито француски caligneau у многим тачкама слаже се са српским обичајима у погледу бадњака и то јасно сведочи, да су они постали још пре, него што се аријски народи оделили једно од другог, кад исти још у заједници живљаху.

И у другим обичајима божићним има прехришћанских црта. Наш Вук је забележио обичај, по ком момчад у очи Божића иђаше од куће до куће певајући песме од коледе, у којима међу осталим желе, да краве буду млечне, да памузу пун кабао млека. „Да окупам коледо, Малог Бога, коледо, и Божића, коледо!“ У другим народним песмама, код Вука забележеним пева се о старом Бадњаку и младом Божићу који су сасвим персонификовани са цртама поганским.

Под бадњаком као да се мислио Перун, који се и иначе назива дедом (дакле стари), као што се и код Германа громовник Донар као стар представља.

У неким местима у Босни и Херцеговини — приповеда Вук — сјачу на Божић, т. ј. домаћин рано у јутру виче: „Сјај Боже и Божићу нашем (и спомињу се имена кућана.)“ Можда је и ту остала сачувана успомена на поганског Перуна, који таму разгања и светлошћу унапређује благостање људско. А под Божићем можда се мисли сунце, о ком се веровало, да је син врховног Бога Сварога, који значи исто што и Перун. У једној нашој песми чак се пева: „Мој Божићу, мој, Сварожићу мој!“ дакле Божић се идентификује са богом сунца или персонификованим сунцем, које се о Божићу препорађа То је као нека предхода пролетним светковинама. Код Словенаца у Корушкој и Пољака још до пре неколико десетина година облагали се точкови смолом и пуштали с брегова у славу обрта сунчева, које се замишљало да има облик точка.

По словенској митологији светлим боговима приносе се дарови од злата, пошто је по митском схваћању злато у тесној свези с светлошћу, а у нашим божићним песмама пева се „Божић, Божић бата, носи киту злата, да позлати врата и т. д.“

Даље се говори у неким словенским песмама о купању дјеве Марије или о том, како је мати купала Христа. У литавској митологији има говора о том, како мати громовника Перуна прима: уморено и напрашено сунце у купатило и пушта га окупано и сјајно идућег дана.

Мешање поганских предмета с хришћанским светињама јасно се види и из оне наше народне песме о женидби сунца. „Цар небесни кад жењаше сунце — светитеље зове у сватове, — старог свата Петра у сред љета, — првијенца Громовник-Илију — а за кума крститељ Јована — два ђевера два божја анђела, — барјактара у пролеће Ђурђа — старог свата светога Николу, — пратиоца светог Аранђела и т. д.

Ваља још споменути, да се бадњак на огњишту припаљује, жртва небесном богу светлости земаљском светлошћу се приноси. Као што је домаће огњиште било први жртвени олтар, тако је домаћин глава породице, био први свећеник и знаменито је, да и при овој слави најглавније функције он врши, те се и данас код Руса назива огништанинъ.

Није нам цел, а није овде ни места, да опширно пишемо о слави божићној. Хтедосмо само навести неколико црта о њој. Хтедосмо само указати на његово порекло и занимљиво сливање двоструких обичаја, поганских и хришћанских, који се стопили у једно и погански се прелили у хришћанске подижући спољашњи сјај заносне славе божићне.

Али зар је поганских остатака само у спољашњим обичајима у песмицама и причама! Има их доста и у унутрашњем човеку, и више него у спољашњој му радњи, јер гле навршиће се скоро деветнаест стотина година, како је са истока блеснула светлост сунца правде несравњено сјајнијег одримскога „непобедног сунца“ и она још није разгонила таму. Одавно је проглашен божји мир међу људима и ми ипак уморни од животне борбе чезнемо за његовом маслиновом гранчицом. Одлахне нам, кад се привремено стишају страсти наше и кад се у ножнице турају ножи и убојне справе нечовечне борбе. У милини некој дојимају нас пријатне успомене давне прошлости, а кроз тишину светле ноћи као да немо допире до мисленог слуха одјек анђеоске песме којом слављаху младог Бога и навештаваху људима мир и добру вољу. Анђелска песма улева нам утешну паду, а живи огањ, који сагоревањем слави Бога и у речитој фигури приказује несравњену небеску светлост, забавља нам машту. У то се врата отварају и полазник приступа огњишту и бадњацима па у сликовите речи заодева осећај и жеље: „Нека вас јаки Бог и данашњи Божић много и за дуго у свакој срећи придржи! Дичио се домаћине, с твојим породом, као даница на ведру небу, и китио славом и поносом, као гора с Ђурђев-даном. Душманину се с оштром ђордом јуначки бранио, а никад не умолио, него ти под ногама био. Испод свога високога и јакога шљемена износио под јарко сунце двадесет и четир. шјемена; твојим воловима орао, а твоји синови сијали; плуго ти широм гонило, а раоник с миром у дубину ронио, те ти се окретао источном и западном. Од неба ти росило, од земље родило! Ко гођ ти за софром седио и благовао, сваки се ситан и довољан дизао, говорећи: Ко нас је частио, Бог му самоседмо наспорио и да Бог прости, ко нас гости!“

Сваком српском дому и ми то желимо. И нашему роду „сјај Боже и Божићу!“

М.

Дечје срце.

— Божићна песма. —

Још није пао густи мрак, још се по вечерњем ваздуху љуљају одељене сенке без облака, спајају се у лету док не саставе једва провидни сури вео пун ситни капљица магле, пун снежних пахуљи-

ца, што се према светлости сјаје као бисерно иверје, пун чудне справе и тишине зимске. Још се може видети и суро небо, које се сваког тренутка спушта ниже на земљу, а мирне улице и цветни прозори, кроз које допире немирна светлост; још се са свим лепо може видети и онај млади господин, што баш сада затвара врата од гостионице, одакле се пролила густа струја загрејанога ваздуха и помршени жагор људских говора са пијаним одломком неприличне песме. Млади је господин зловољно изишао на поље и запучава горње пуце од зимске хаљине. Он је ожењен али је млад, лице му је пуно и румено, од образа му бије снага и лепота младога цвета и квари сетну непомућену хармонију зимње вечери, која облева земљу са свом суморношћу и мртвом језивом зимске природе. Горд је на своју младост и као неправилан звук осећа, да му није место у тој хармонији, па се жури кући, али је тако љутит, да би плакао. „До ђавола! Није у реду, да седим вечетас у кафани!“ промрмљао је за себе, мислећи да ли да се врати натраг. Намакао капу на обрве, безнадежно заклопио очи и јури, туривши руке у шпагове, на сусрет ситном снегу, који га у лице бије; осећа како му се неприметно мрзне млад густ брк, као што му се неприметно замрзнуло топло осећање детињске радости на празничне дане, слатко трептање младе душе у пуним грудима, које се разлевало у клицању, ћукорењу и песми, када га је свака божитња ситница, сваки обичај испуњавао милином и светињом, када је то осећање провејавало уверење, да га у кругу родитеља и браће заиста огрева непојмљива светлост, која ће се сутра свету родити. Но то за њега беше дим а детинске радости помреше заједно са детињством. А сад се само жури, да изврши досадни обред у својој породици без саучешћа као оно стари попић, што је стиснуо под пазухо требник, иде да свети водицу, гаца по снегу и мрмља проклињући и позив и обред.

Још се може видети и она старица, што се сва умотана као прилика без главе креће покрај зида, који осветљава ретка жута струја нотње светиљке. Она је стара и врло сирота Изгледа као да је невоља њена тежа у очи Божића него иначе. Отишла је да покупује по нешто за худу пару, коју је све до сад за празнике чувала и сад се враћа са својом убогом куповином. Али јој Божић не ће радости донети. Она се уживела у своју земаљску невољу навикла је на њу па и заборавила на небо. Она не мисли на празник — она мисли да нахрани своје унучиће, да им добро напуни празне трбушчиће а она ће уживати само у њиховој срећи, у њихову сну. Нити ће ако јој се сузно око заустави на икони зажуборити са увелих усана песма славе и хвале, него ће то опет бити горка молитва и кроз цео живот њен једнолика, као што је једнолика и неодољива брига њена: шта ће се после јести?

У осталом, нека Бог помогне и оном младом господину и оној бедној старици или нека се, како могу сами помогну у својим неједнаким невољама, али како је у дубини оних малих многобројних светих срдаца, која још није такнула никаква невоља ни горчина живота?

Мали Ђура тек што је данас отворио очи, збуњено је погледао око себе, али још није могао видети добро све предмете. Ведар зимски дан једва је пробијао кроз замрзнуте прозоре, на којима се преливало залеђено цвеће обојено модрим зрацима позне зимске зоре. Он се нечега сећао а при том му је срце заиграло а груди му се испуниле нечим неодољивим, што је тражило маха и одушке. Када се разабрао ода сна сетио се, да је данас Бадњи дан, али је видео да је још рано да устане. Повукао се под покривач, али не мога заспати. С поља је допирао жагор буднога света, гурикања прасади, која се узаман борила у својим врећама тражећи зрачка слободе. Слушао је неједнаке кораке и шкрипање снега испод обуће мимоходаца и све му се то чинило нечим особитим, ужурбаним спремањем за велики догађај и да тај велики догађај не сме проћи без њега. Држао је, да му је дужност да устане, држао је, да ће пропустити нешто важно и свечано, што никад не ће моћи надокнадити и да се тај догађај не може догодити као што треба, ако он не буде ту. Осећање овом слично искусио је мали Ђура, када је једанпут изненада ноћу почело да звони на ватру а мама му није дала да устане. И сад му је мама забранила да устане. Знао је за забрану, али га она тако копка, да све хуче и преврће се. Најпосле је наумио, да се макар само обуче. Почео се облачити, али му је срце играло од страха и нестрпљења. После тога није смео на поље него је сео на постељу. Зинуо, напрегнуо слух и чује да је чељад по кући поустајала, шта више, канда је чуо, где гуриче прасе, које је одређено за жртву сутрашњем празнику. Он је више пута чуо и видео прасе, али га никад није спопала така жеља, да види божитње прасе.

Чешкао се по глави од нестрпљења и наумио да слаже.

„Мама а-а!“ викнуо је плачним гласом. Дошла мама у собу засукана до лаката и са рукама улепљеним од теста

„Боли ме глава,“ рекао је мали Ђура таруећи очи. Мама му рече да устане па опет журно оде на посао.

Мали Ђура не да је устао, него одскочио од кревета као лопта и изишао на поље. У очима му сија суза од узбуђења, усне му дрхћу, али не може ништа да каже. У другим би се приликама он мало дрекењао, после би отишао да пољуби маму и тату у руку, али сада не учини ни једно ни друго, него као ван себе одјури у чељадску собу да потражи прасе. Прасе било под постељом и почело страшљиво и испрекидано гроктати, кад је чуло, да је неко ушао у собу и да се подвлачи под постељу. Мали Ђура није жалио ни чакшире, нити је осетио бол, кад се при једном жестоком покрету ударио о ногу од постеље. Ухватио прасе, вукао га за реп, гњечио га од милости, при чему се грлато створење ужасно дерало а после свега тога стиснуо га за главу и цмокнуо у сред њушке. На ту вриску дотрчала је стара служавка баба Јула и са мином ужаса на лицу са склопљеним рукама и сузама у очима (очи су јој до душе увек сузне биле) рече:

— Ама Ђурице, шта то радиш?

— Волим прасе — одговори Ђурица задуван.

— А зар се тако воли прасе? А, чекај пе ћу ти дати поклон, што сам ти спремила

Мали Ђура није дочекао ни да доврши добра дада Јула, него пустио прасе, скочио са земље, обесио се старој служавци око врата и као што је пре жестоко пољубио прасе поче сироту бабу просто улепљивати пољупцима. Старој баба Јули, којој није много требало па да јој се из очију пролију читави потоци суза од радости или смеха или жалости све једно — отеше се загушени усклици као у старе кокошке кад снесе јаје. Мама послала Јулу да види шта је с прасетом али на ову вику мораде сама доћи.

— Шта је то? рекла мати строго.

— Ама ја не знам шта је Ђурици, одговори дада Јула бришући крајевима од кецеље врло влажне пољупце малога Ђуре и своје сузе.

И нико, ни мама није знала, шта је малом Ђури па ни сам мали Ђура није знао шта му је, само зна да му је неописано мило.

У том бурном и нестрпљивом очекивању бадње вечери, које је било испрекидано маминим псовкама а чешће богме и ћушкама мали се Ђура скоро уморио. Најпосле отишао да разгледа колаче. Видео „здравље“ помазано медом, које се сјајило као кадифа. Божитњи колач стојао у плитици окружен, житом, орасима и јабукама, окићен горе и са стране разним фигурама, које ни на шта нису налик биле али су малом Ђури ваљда за то баш напомињали нешто свето и врло мистично. Сухи стручак босиљка, везан плавом трачицом био је заденут поврх колача. Он је разлио свој особени мирис и испунио му душу страхом и уверењем да је то одређено малом Богу, који ће се сутра родити а не малом Ђури, да га он као какав обичан колач разломи и цели дан зобље. С тога је он само пажљиво разгледао тај колач држећи руке ради сигурности на леђима. Пред иконом рођења Христова горукало је ружичасто кандило Мали Ђура погледао на кандило за тим на икону, а после опет на колач мичући уснама и гутајући чорбу, која му је текла на уста и изишао на прстима из собе с мирном савешћу и са задовољством, што је издржао горко искушење.

У току дана навукли се сиви распипнути облаци, после се спусти магла из које се могле видети само мутне контуре дрвећа и кућа.

Сада се спуштало вече. Снежне пахуљице, које су дуго висиле у влажном ваздуху почеле се полако откидати и падати. Улице се умирише, по прозорима задрхта светлост, каткад се зачуо метак из пушке и зазвонило звонце у вертепаша звонко и јасно, јер у ваздуху беше све мирно и свечано.

Све је мали Ђура прегледао и прасе и колаче и сламу и бадњак, ништа није измакло његовој младој пажњи. Радост је његова личила на пролетњи поток, што тече са планинских пропланака, где га је једног дана топло сунце родило. тече покрај младог цвећа и грмља, које је тек почело да пупи, и диви се и сунцу што га одозго згрева и тичјем певању, тече покрај тисућу травчица и других незнатних али слатких стварчица

Но кад се жагор дана утишао, утишали се у Ђуриној души необуздани усклици и друге изјаве његове неизмерне радости. Осећао је неки необичан мир, свечано очекивање обреда, који су долазили на ред. При расипању сламе и појању „Рождество твое“ мали се Ђура више пута збунио. Исто је тако схватио озбиљност тренутка кад је мама пошла напред звочући, јер је мали Ђура ишао за њом црвен и озбиљан са разрогаченим очима и шћућурен и тако је пијукао скоро као право пиле, отац, који га је гледао морао се окренути на другу страну да не прсне у смех.

После вечере устао мали Ђура од стола и отишао баба Јули, јер га је непрестано копкао њен поклон.

Баба Јула је врло волела свете и моралне ствари. Обично је плакала кад је читала што о светом Сисоју или „Благодарног отрока.“ Држала је дакле да ће малом Ђури учинити велику радост кад је дала слузи који је отишао послом на пијацу, да јој купи какву икону.

Мали Ђура је нашао баба Јулу у кухињи и она се једва могла уздржати од суза вадећи из недара малу сличицу, на којој беше изображено рођење христово руком некога вештака, чије се име заборавило. Слика беше рђава али боје њене беху тако живе и светле да је изгледало, да ће цела група, која се онде налази искочити из оквира. Мали Ђура је цикнуо од радости, јер је врло волео слике. Отишао у собу и са сузама у очима показао оцу и матери слику и после тога није ни гледао на друге ствари и играчке које му је Божић донео.

Али после силне радости, после играња с ораси, после божитњих песама осетио је мали Ђура умор као да је цели дан трчао. Мама га одвела да спава. Он хтеде понети све играчке у постељу али му мама није дала. Једино слику, што му је баба Јула дала понео је собом сакривши је у недра. Лака струја сна обливала му главу крадући му по памети све мисли на играчке све успомене на прасе на божитње колаче и т. д. Полуотвореним очима гледао је на противан зид, где је висила слика рођења Христова много боље израђења него она, коју му је баба Јула поклонила. Но он је ипак више гледао на ову слику бавећи се особито златном густом кругу око главе малога Спаситеља. Мали Ђура није ни приметио, када му је нека сенка истргнула баба Јулин поклон из руке а за тим та иста сенка скинула слику с противног зида, пирнула на кандило а кандило прснуло плануло па се угасило а за тим та сенка лепо изишла на поље затворивши пажљиво за собом врата од собе. Мали Ђура тргао се у чуду, издигао главу па разрогаченим очима гледа по соби. Али ништа не види, јер је у соби потпун мрак. Шта је то? Пипао је по покривачу, не би ли напипао икону али ње нема. Малог Ђуру обузео страх. Легао и заклопио очи, али не може да заспи јер непрестано чује гурикање прасета из даљине. Чује за тим где неко клобара по столу. И кад се по други пут дигао видео је чудо, које још видео није. Слама се блиста по поду као жежено злато, прелива се као проливено злато али се свака сламка може одељено видети. А по слами иде мало прасе усправљено на две ноге, у пруженим предњим ногама лепо држи плитицу са божитњим колачом, игра и заплеће а слама шушти. Чуди се мали Ђура јер зна да прасици не умеју играти, но, али ово прасе игра, игра и све лупа ногу о ногу да сламке одлећу, игра како још ни једно прасе играло није. Малом Ђури е почетка чудно али после му дошло врло смешно, али се није смео смејати него се само загледао и чуди се, како из плитице одлећу ораси и јабуке, мало се преврте у ваздуху па се опет врате сваки на своје место.

Најпосле се поплаши мали Ђура да прасе не поквари божитњи колач, викне на њега али из уста му изиде само дах без икаква звука Хтеде још једном да покуша па да викне али се у то отворише врата и у собу ступи — чудо над свим чудима — ступи лутак, ког је од оца добио за божитњи поклон. Врло занимљив лутак. Брада му до појаса, на глави му црвена капа на три ћошка а у руци чибук. Мали Ђура му је наденуо име: госп. Паспарту (то је име он запамтио из књиге: пут око света,“ коју му је отац читао) Еле, господин Паспарту уђе у собу, скупи обрве, повуче дим из чибука и пљуне на страну. За тим строгим гласом заповеди прасету да остави колач што прасе одмах и учини а после тога господин Паспарту измане чибуком и добро испраши прасе по леђи. Прасе поче цикати и побеже кроз зид а задовољни господин Паспарту изиде достојанствено на врата смејући се громдо и дубоко.

Кад је после тога настала тишина, мали Ђура скоро не дише од силна чуда. Слама није више горела као злато, нити се прасе више дере, нити се господин Паспарту смеје. Све је мирно, свуда је мрак, само се на провидном зиду светли мала једна тачка као да кроз прозор месец сија на њу. Гледи мали Ђура у ту тачку, гледи а она све већа, све шира и светлија. И чује мали Ђура из даљине свирку али тако слатку као да баш у његовој души трепере невидљиве свилене струне. И осећа мали Ђура где га по образих милује ветрић, али тако благ и тих да се једва наслутити даје, а ветрић је тај мирисао као кад цвеће дише у свежој летњој ноћи. Предао се мали Ђура уживању и плакао би од милине и склапа очи као да тоне у неку мирисну топлу реку, у којој се лепше дише него у ваздуху. И кад је мали Ђура опет погледао на зид видео је на своје велико чудо баба Јулину икону, али без оквира. Слика трепти од светлости тако, као да се цела група креће. Мати божја седи, на лицу јој се сија радост и повија малога Бога у свилене пелене, које се преливају као сребро. А мали Бог маше ручицама по ваздуху и смеје се а глас му звони као сребро. Кад духну јачи ветрић од анђелских крила, угасила се светлост за тренутак, али после букну још силније да су очи малом Ђури сасвим засенуле па их морао склопити и кад је после опет покушао да их отвори, видео је опет то исто али све у великом. Светлост се скоро угасила само су лица на фигурама осветљена и поједини удови али за то цела слика доби перспективу и дође као жива. Мајка божја гледа малог Бога а очи јој се сјају као звезде и од радости јој капљу бисерне сузе. Клањају се седобради пастири вољи и цареви падају нице на земљу и моле се малом Богу. И поју анђели „Рождество твоје,“ али тако складно и слатко, како мали Ђура још никад није чуо. Њихова шарена крила трепере у ваздуху, разлевају мирис и издају звуке опет складне ни налик на звиждање од крила белих голубова.

Но, кад је све то потрајало неколико тренутака, умањила се та слика, оделила се од зида полетила по ваздуху пала му на груди, пробила му груди и увукла му се у срце. Мали Ђура вриснуо од изненађења и ужаса и пробудио се.

Издигао се и погледао по соби. Срце му је дрхтало од страха и тајне милине. Кандило је једва горукало пред иконом — све је било као и пре сна. Само је у срцу осећао где му трепери слика рођења Христова. Зажелео је да види маму.

— Мама, мама! викнуо је са сузним очима.

— Шта је злато? Зар си се пробудио.

Он збуњено погледао око себе.

— Видео сам Бога, рече тихо.

— Шта си видео злато?

— Бога, понови он а загрли матер.

Мати га обасипе пољупцима. И поред маме осетио је мали Ђура још више малог Бога у свом срцу. Мати је само молила Бога да у његовом животу друге слике никад не истисну ту дивну слику из тога живог оквира детињега срца...

Ленскій

Живот.

Од дра Н. Вучетића.

Ми живимо, то знамо сви. Знамо, да живе и други сојеви људи и животиња и биљке: и кад станемо размишљати о животу, ми се дивимо појави тој, тражимо и размишљамо, у чем се живот састоји; питамо песнике, они нам говоре о животу према осећају своме; разговарамо се са мудрацима, они мудрују на своју руку; а богословци нас опет теше недостижноћу. И имају право. Ми знамо живот у великом, познајемо га и у малом, природњаци нас уче, али узрок животу, снагу његову не знамо, она нам је недокучљива. Човек, животиње и биљке живе пред нашим очима, то је велики свет, њихов живот је живот великога света, великих створова, а тај велики живот састоји се из неброј малих живота, који се огледају у ћелијама. Ћелије су управо слика живота, у њима је живот у читавом своме шаренилу. Безбројни билијони људи и милијони пасова су живели и умрли, размишљали о животу и свакојако га себи престављали, па ипак живот је остао неодгонетнута загонетка, остала је нерешена задаћа новим милијонима, који ће иза нас доћи. Наука о животу пуна је празнина. Ћелије смо сазнали, тај мали свет упознали; али још мањи свет, који тим животом у ћелијама влада, мати природа не да и чува га тврдо у својим недрима, то је драгоценост тајне о животу.

Човек умом својим никада не мирује, он непознато сазнаје, тражећи му узроке, расветљујући му својства и битност; он се о увереном разуверава и удара путем истине кад га оштрина ума његова изведе на-њ. Наука о животу ударила је правим путем тек крајем четрдесетих година овога века, кад се помоћу стаклених сочива, која знатно увеличавају, сазнало, да су сви створови, који живе, и човек и животиње и биљке, животна бића високо склопљена и да се састоје из небројних основних делића, ћелија, у којима је живот усредсређен Ћелија је последња јединица свију ткања и свију органа. Ћелија је живот за себе у животу великом, сложеном, организам у организму, разна облика и изгледа, обвијена огртачем, у ком је маса са малим шупљим просторима. Маса је додуше мека, а ипак има чврст облик свој, у сасма одређеном поређењу делова својих; већина је исте у језгру, у обојеним и необојеним деловима. Они шупљи простори, протежући се кроз читаву ћелију, језгро и тело исте, јесу жилице, које служе исхрањивању ћелијице, из њих се из околине улева храна, где се хемијска промена дешава, те се избацује, што није за храну Таласањем те масе органске бивају те промене, где се радом и маса троши. Јачина тих таласних покрета неје увек једнака, што је млађа маса, јаче је и таласање, чему још припомаже и повишење топлоте и утецај светлости, као и струја електрична и механичка снага.

Свака ћелија је за себе биће; она је за се грађанин у великом друштву, али уједно и саставни основни делић једне целине, једног индивидува. Сваки тај основни делић живи засебно, а сви опет заједно. Читави пасови ћелија живе и нестају, нижу се један за другим, баш као и свет у великом Оне примају у се храну и избацују, што им је излишно; живе, па престају живети и на њихово место ступају нови пасови.

Мислиоци су се вековима красили светом идејом, да се вину у тајне одаје природине, да сазнаду истине, које изгледаху на први поглед недокучљиве, недостижне; тако спознаше испитивачи и ћелију. Ум човеков не мирује; он је пошао још даље. Направили су и вештачку ћелију из танина, сапуна и т. д. Шта се не може механијским сретствима помоћу химије постићи! И збиља, на тој вештачкој ћелији видеше, да се креће и расте. Па ипак много фали тој вештачкој ћелији, врло много, а то је живот. Јер то није жива ћелија, из тих ћелија још нико не склопи живо организовано биће. У њој се тек причињају појаве живота, али привидно, ту живота нема. Она се креће, мења, облик свој, све пред нашим очима; али живот иште још више, и то је оно, што природа неда тако лако из својих тајних одаја.

Ћелија живи, ми знамо то, ми видимо то; али хемијско својство, које би припадало само ћелији, заман тражимо! Па шта би било, кад бисмо и то сазнали поред других својстава њених, кад не знамо и не познајемо оне снаге, која јој живот даје!

Да та животна снага! Све, што не познајемо, научили смо да „снагом“ назовемо, кад хоћемо, да праве узроке каквој нејасној појави разјаснимо. Та је снага покретач живота у ћелијама, које материјал дају, материјал жив, живе органске јединице. Па како би скочило са знање науке о животу, кад бисмо познавали физикална и хемијска својства и односе тих ћелија! Али животна снага ће остати ипак вео, у који ћемо вазда сакривати наше незнање.

Па ипак, хоћемо ли да познамо живот у његовој правој слици, посмотримо живу ћелију кроз добре оптичке справе и она ће нам показати толико занимљивости живота, те каквог живота — читав свет у малом са свим својим шаренилом и променама Добро око посматрачево ће узрети у ћелији час разведривања, час замућење и струјење тамних тачкица, као у облацима нанизаних, правих лелујања богатих пшеничних поља у прамалеће; час се распада, час опет смежура и провлачи кроз малу рупицу, рашируји се и пружајући паноге у виду конаца грана, бичева; а и тих нестаје. Па каквом брзином бива то! Како дивна слика, тако јасна пред погледом, без сумње прави живот, јер само је мировање истоветно смрти, па ипак све то завијено можда у вечној тами!

Ћелија живи, мења се и гине. Још латински песник рече, да се времена мењају и ми у њима. Збиља, године чине човека умнијим и искуснијим, спољашњи утисци остављају на њему упечатке снажне и он мења своје мисли и назоре — човек мења дух Али и тело се мења, а мења се непрестано, нигде мира, нигде починка, док је и искре живота у основним органима, вечна промена у ћелија Природа ради, а да ми и не осећамо. Снажан организам садржи живе младе, малаксале и мртве ћелије. Живот је ћелија као зграде каквог града: поред старих нове, поред нових развалине!

У ћелији се огледа живот у читавом своме шаренилу, живот у малом. Што можемо још разгледати најбољим справама оптичким, то је ћелија; па у тој ћелији знамо да има толико снаге за живот, за особине и својства организма! Та скривена животна моћ види се у клици, из које се развија деленјем првобитне ћелије камен по камен, слој по слој, док се саставе ткања, органи и организми. И још нешто; у тој ћелији се скривају врлине и страсти, пороци и мане, боја лица, очију, косе, глас и узраст, даровитост или тупавост новог бића. Та мала ћелијица скрива толико снаге у себи, она пренаша особине врсте на нове облике, даје толико прелива и прелаза у том неизмерном малом свету.

У ћелији лежи услов животу читавог организма и ток непрестаног рада у ћелијама уверава нас, да баш од рада њихова зависи здравље организма. Све болести су последице или убрзаног и успореног измењивања старог новим у ћелијама или распадања и самотвора нових ћелија. То је обична слика ћелијскога живота, али само појачана или ослабљена. Здравље и и болест су сродни; они су производ истих животних појава. Здравље је верна слика нормалног живота ћелијскога, нормалног изједначења сокова у истима, а болест је појачан отсјај препрека у промени материје.

И човек и животиња и биљка буду и нестану, расту, хране, се и плоде; али ум је уздигао човека изнад свега живога. У мозгу, на сивој кори полукугала великога мозга седиште је уму. Ту човек прима утиске из спољашњег света и о себи. Одатле потиче сав рад човечјег организма, сав рад ума и разбора, толике сложене мисли, осећаји за вештину, за лепо, за моралне висине и клонулости, толика моћ мисли и говора — и то све у ћелији!

Загонетка живота је у ћелији. Ћелија живи, мења се и гине. У њој видимо шаренило живота. Она даје живот организму. Али где је почетак њој?! . . . .

Три јунака.

(Истинита приповетка.)

I.

Зашто да вам не приповедам баш онако, како је било.

Нас четворица смо још живи, па није ни од користи штогод дометнути. Еле, било је овако.

Договорило се нас три, ја, који сам онда био већ три године умировљени цесарско-краљевски натпоручник, са овом истом орнаментиком старости и ово мало више порције носа, који се је онда још боље руменио, затим бележник из Шицова и попа од св. Недеље, даклем како видите: нас три стара друга, што но рекох, договорисмо се, да ћемо на трећи дан божића у Брашницу, до капетана Јанка. Он је био удовац од лани, те му је ово први божић, што га као умировљени капетан и удовац божићује. Синови су му у школи, девојке је поудао, даклем чисто нам је било жао, да не зна ни за каково весеље на тако велики празник. Ај а капетан Јанко, како се радо на њега сећам, та жив је и данас, бог му дао здравље, тамо где је, он је онда био тек у педесетој, осредњи, коштуњав човек, са симпатичном главом, тим симпатичнијом, чим ју је више старост пристизала. Од компанијскога писара прошао је он као самоук све ступњеве своје каријере до капетана, а свагде на дику и поносе свому сталежу и чину. С њим си могао о свачем разговарати, јер је он много читао и искусио а од природе је тако даровит, да је свакој ствари умах разабрао језгру. Био је одрешите природе, али је та одрешитост била увек угодна и никада сухопарна, он је био нека врста поезије у прози или прозе у поезији. Пријатељу пријатељ, а нада све гостољубив, као сваки прави Славен, он је био неко средиште све интелигенције Шицовске опћине у каменом. Жумберку, а приштедио је толико, те је у кући увек било и добра залогаја и добре капљице. За нас је била највећа радост, наћи се код нашега Јанка: на партију тарока и два три туцета литрених флаша добре каменштине. Мене то није сметало, да сам ја један пут исти буђелар закартао, али ја сам се у Јанковој кући осећао као у рају, особито док је живела покојна капетаница Марта, тај анђео од жене.

Даклем ми се договорисмо, да ћемо тога и таковога Јанка походити на трећи дан божића после подне, јер пре нисмо могли ради светонедељскога попа Паје, Урекосмо и сахат, јер ми смо били суседи али дакако у оном смислу у крајини. један од другога удаљени најмање два сахата.

Када сам ја на својем коњу Лиси превалио радовички брег и спуштао се у Брашничку котлину, огледам се на лево и десно, да видим, да ли долазе и њих двојица, јер је било полак четири сахата, кад смо се имали састати код брашничке капеле, св. Ђорђа великомученика, али њима нигде ни трага. А да су били бог зна како далеко, морао бих њих двојицу видети и распознати на оним пустим, тек снегом покривеним камењем и боровичним грмљем осутим брежуљцима. Поп Паја изгледао је до душе на свом шарцу, са својом ретком црном, кудравом брадицом и косом и са својим црним очима и бледожутим лицем као рашчупани боров грм, кому провирује танкомодро зрње кроз дебеле наслаге снега, али бележник Милан, танак, стегнут у тесно одело, модернога кроја, кожним црним гамашнама, изгледао је из далека на свом белцу и са пушком на рамену: као пушка са бајонетом у кожном омоту, привезана уз коњско седло. Постадох часак. Подамном, у Брашничкој котлини мирно лежи сеоце Брашница, до којих седамдесет дрвених кућица, са сламним кровом, без димњака, разбацаних по великом камењу, које местимице изгледа као вештачком руком наслагане барикаде, а тамо на крај села, на једном зараванку усред господски импровизиране авлије, пристала кућица са трепом покритим кровом и зиданим димњаком, а за кућом мала башта, а за баштом поље, лево до куће остала господарска здања, — домазлук капетана Јанка. Из димњака сукљаше дим, знак да је господар код куће, и да нас чека топла пећ. На лево, горе на брегу: Каштанска парохијлна црква и сеоце Камт, а од Каштa до Брашнице један чуперак шумица, један поточић са уским брвном место моста, а тамо даље на лево по брежуљцима ланац зелених, лепо удешених винограда. Десно замном крањско сеоце Радовица, са лепом парохијском црквом и парохијским домом на пропланку, са неприсподиво красним видиком на брдовиту Виводину и крањску равницу око варошице Метлике. Да, све је то лепо, тек ни од куда мојих другова, да онако сви заједно и изненада банемо да праг побратиму Јанку.

Погледам још једном на сахат, — управо полак четири. Истина, на селу не чини то ништа, ако сахатови у појединим местима не стоје у договору, те док један бије десет, други већ показује на подне; све одвиси од звонара, односно од тога, кад је звонарица приправила ручак. Погледам на капелу св. Ђорђа и на гробље око ње, где почива сирота капетаница Марта, и ено тамо недалеко од гробља, на једном чистацу, где се састају три путељка, и где се нас тројица имадосмо састати, стоји Марко Цурић, слуга капетанов, и ја чух пуцањ пушке, онда се Марко окреће, славодобитно пребаци пушку преко рамена, и да се врати, ваљда капетановој кући Ја се кренух бржим кораком, и погледех на грмечак, у који као да је Марко гађао. Видим једно парченце танкога конопца и више ништа.

Марко! зовнем слугу.

Он стаде, и ја видех, где нешто сакрива под сивом војничком кабаницом. Достигнем га, и упитам, што то ради, а он се нађе нато у неприлици, а онда ми призна, да је починио једно дело, ради којега се сада каје. Није бог зна што. По капетановој заповеди извео је до онога грма капетанова мачка, свезао га конопцем за грм, и добро упереним хитцем пребацио га у мачју вечност, јер је већ дојадио капетану, нагризав му све шунке на тавану.

— А сада носиш лешину кући, — запитам га — указав на нешто набубрено место кабанице.

— Не, то је нешто друго, казаћу вам, али да ме за живу главу не одате господину капетану. Јутрос убио капетан ево ову зечину, — и он извади испод кабанице овећу зечину, са прострељеном главом — и хтеде да се мало нашали са господином бележником. Послао ме, нека убијем мачка, и том пригодом нека причекам, док заметим бележника на путељку код капеле св. Ђорђа, што води у Брашницу, онда нека метнем овога зеца на тај путељак тако, да га мора бележник видети, и онда нека се брже кући вратим. Ја сам мачка убио, онда видим вас, и хтедох се сакрити код суседа Маркише, па онда, кад ви прођете, извео бих капетанову заповед. Ја не знам, што господин тим намерава, али ми куварица рече, нека добро пазим, да не би ко други тога зеца узео, јер да она стално рачуна на бележникова зеца.

Мени сада буде све јасно. Нас тројица били смо се додуше договорили, да капетана Јанка нашим посетом изненадимо, али ова комадина мога језика није могла мировати, па да јој одлане, одао сам на последњем метљичком вашару капетановој куварици ту тајну, и пришапнуо јој, да је бележник обећао за тај дан убити зеца. Дакако, то све обећала је она као тајну чувати, али где ће женски језик издржати пуних десет дана, кад ево ни мој није био тако јак. Даклем капетан Јанко знао је, да ћемо доћи, и уверен о ловачкој неудаћи нашега бележника Милана, убио је сам зеца, и наместио шалу, о којој, познавајући вештину Маркову у извађању господаревих шала и још већу вештину Миланову у измишљању „ловачке латинштине“ нисам ни часак сумњао, да ће му поћи за руком.

Кад сам, оставив слугу, дахао у капетановој авлији, и увео коња у стају, скочи преда ме сав заплашен капетанов мачак. Марко Цурић је тако вешто нишанио у мачка, да је мачак пре њега био жив и здрав код куће, о чему је капетан Јанко био већ онда уверен, кад му је поверио смакнуће мачјега лопова.

Поздравим се са капетаном и са поп Пајом, који је већ пре једнога сахата дошао, јер је његов сахат тога дана пожурио се за цели сахат. Нисмо дуго ни на Милана чекали.

Још са прага викаше он капетанову куварицу са поносним гласом: Урша, ево нешто за вечеру, нека се не рече, да Шицовачки бележник није кадар на путу из Шицова до Брашнице ухватити печења. Ово је највећи од она три, што сам их данас убио. Она друга два нека мрзну код мене до нове године, да их онда моји пријатељи самном заједнички потроше. Са по пута послао сам их по момку у Шицово. —

Ми се поздравимо са Миланом и чињасмо се, да му све верујемо, а он нам је потанко описивао, како је ту огромну зечину на сто корачаја, са коња, по готово у пуном трку управо међу уши погодио.

Седосмо картати и договарасмо се, да

ћемо на нову годину у Шицово к Милану на она два зеца. Милан се тек на око веселио, али је додао, не би ли било боље, да се тај пут одгоди на касније који дан, јер на ново лето неће моћи ради празника св. Василија доћи поп Паја. Никако се не могосмо сложити.

II.

Дође време вечери. Чим се је заноћило, поче падати снег, најпре у сићушним лаким пахуљицама, а онда све већим грумењем. Од некуд се понесе и ветрина, те стаде завијати кроз ноћ као умирући тигар кроз пусте степе. Таман право божићно време у овом врлетном крају. Што је на пољу све страшнија сценерија зимске буре славила своје оргије, то смо се ми у једаћој капетановој соби угодније осећали. Облаци дима од цигара и они други невидни облаци капетанове руменике стадоше се испреплетати са афоризмима нашега разговора, и ми једва осетисмо, да је дошла поноћ. Досад смо помно избегавали сваку реч, која би капетана могла подсетити на покојну му жену, јер смо знали, да он за њом дубоко жали. Кад би он сâм штогод споменуо о њој, видели смо, како му се лицем прелева нека сета, да нам га је чисто жао било Еле, кад около поноћи стаде ветар јаче завијати, поче нам поп Паја приповедати, како је онај несретни француски краљ, што је дао ноћу погубити Хугеноте, од тога доба све до краја свога живота кроз целе ноћи пун очаја слушао плач духова поубијаних Хугенота. Загледам се у капетаново лице, био је блед као стена, а очи су му биле на полак склопљене. Ми смо ћутали, и дуље времена слушали, како ветар цвили кроз густе облаке снежног грумења. Несрећа хтеде, те пријатељ Паја развеже говор о повратку духова, и настаде цела препирка о том питању међу њим и бележником Миланом, који је тврдио, да је лудорија у то веровати, и да би он у костурници без страха могао преспавати. Јанко је ћутао, а ја сам узалуд покушавао, да скренем говор на друге ствари. Није помогло. Истом, кад је поп Паја већ промукао и затражио мало ракије, коју је он називао мученицом, испиисмо и ми за добру ноћ сваки по две чашице добре мученице и певајући: „мученици твоји Господи,“ пођосмо на починак.

Капетанов стан је био згодно удешен. Целу кућу делио је један ходник на два једнака дела. Једна врата ходника водила су у башту, друга у авлију. С десне стране ходника била је једаћа соба, у којој је капетан и спавао, а мало даље на истој страни собица за куварицу, кујна и коморица. С леве стране ходника била су једна врата, која су водила у салон са постељом за госте, а из салона улазило се у другу собицу, где је капетан обично писао и где су била два кревета за госте. Мени одредише салон за спавање, а у собици до салона имали су спавати поп Паја и Милан. Био сам уморан, и хтедох умах заспати. Милан се је још дуго препирао са Пајом, најпосле ја сам једва већ једном разабрао, о чему говоре, и заспах тврдим сном. Не знам, како сам дуго спавао, тек од једаред осетих, где ме неко пограби за руку. Ја се пренух, а то ме буди поп Паја. На столу у салону горела је свећа, а на столици сећаше побратим Милан, блед као крпа, и ја приметих, како се тресе, као да га је ухватила грозница.

— Шта ћете, продерем се на Пају, али њему усне модре од страха.

— Зар ти ниси ништа видео ни чуо? поче он промуклим гласом.

— Ништа, бог с тобом, ја сам спавао.

— Твоја срећа; а ми скоро издахнусмо од страха.

И почеше ми приповедати, што се је догодило. Они таман угасише свећу, али чуше, где се отворише врата на ходнику, што воде у башту. Неко покуша отворити њихова врата, и кад виде, да су затворена, чуше, где се лагано кораци губе у ходнику. Затим чуше те исте кораке на тавану. Као да су то женске ноге, обучене у мртвачке папуче. Од једаред чусмо, где нешто тешко паде са тавана у ходник, онда се отворише врата од ходника, што воде у авлију, видеше и трачак светла кроз прозор салона, онда дуну ветар, нешто процвили кроз мрак, и врата од ходника затворише се силном лупом, онда опет ситни кораци — и свега нестаде.

Мене подузе страх, осетих, где ми коса расте, али се савладах.

— Па шта мислите, шта је то? упитам.

— Покојна Марта.

Ја се пренеразих, смучи ми се, и сагнух за лавором.

— Али како то, да ја нисам ништа ни видео ни чуо

— То је зато, тумачаше Пајо, што си ти у овој кући тако поштован био, да је покојница чекала, док ти успеш, да се не преплашиш

— Боме мене би капља ударила, да сам шта видео и чуо, јер вам сада признајем, да сам страшљив.

— Али, наставим ја, шта има дух на тавану.

— Духови долазе увек одозго, примети Пајо.

— Сирома Јанко умеша се Милан — он мора да већ дуље времена добива овакове посете, зато и јест тако нервозан, кад се само спомене покојничино име.

— Зато је може бити и требало, да у његовој кући преспава поп, да сам види и чује, и да му саветује, шта да ради, наставим ја.

— Знам, дрхтавим гласом надовеже поп Паја, — ја сам имао да одслужим за покојницу два парастоса, али бог и душа нисам одслужио него само један, прем Јанко мисли, да су обадва готова. И право ми је, што се је то баш мени десило; од сада нико ме неће чекати дуље од осам дана Увек ће ми бити прва брига: усопши.

— Сирота Марта! шапну Милан, и ми се сви плахо огледасмо по соби.

О спавању дакако више није било ни говора Погледасмо на сахатове, на капетанову сахату било је пол два, а на нашим сахатовима на једном пол три, на другом два, а на трећем један сахат после поноћи.

Стадосмо се договарати, шта да учинимо, и што да саветујемо капетану. Сложисмо се у том, да ја сутра дан најобзирнијим начином наведем капетана, нека нам призна, да он за то повраћање капетачина духа знаде, и да му саветујемо, нека се исповеди и причести, и ако се у чему ссећа кривцем проти успомени покојничиној, нека то одстрани и поправи, па ће онда то престати.

Већ је дање светло било јаче од свеће, али нас тројица, сви у једној постељи стиснути, још се не усмелисмо угасити свеће. Највише се је бојао Милан, који нам је дао поштену реч, да ће се идуће коризме скрушено исповедити и причестити, премда, како рече, нема другога греха, осим што је више пута мало слагао.

Једва смо чекали, да чујемо у кући гласове живота, и чим је девојка у јутро унела ципеле, умолим ју, да рече капетану, да умах дође у моју собу. Капетан је већ одавна устао и обукао се, и једва чекаше, да му се јавимо.

Ја затворим собу, где су тобоже спавали Пајо и Милан, и дочекам капетана, седећ у постељи. Чим ме опази, умах ме упита,ода шта сам блед. Ја га замолим свечаним гласом, нека седне до мене, те почнем!

— Чујеш Јанко, ја бих те нешто умолио, али ми дај реч, да се нећеш љутити.

— Како можеш о том и сумњати?

— Чуј даклем, дај ми руку, да се нећеш љутити, ако те нешто упитам.

— Ма шта ти је човече, говори већ једном.

Никако нисам знао, како да почнем. Најпосле се решим:

— Чујеш Јанко: је ли ти шта имаш на тавану?

— Имам, брате, сува меса, старих књига и других ствари.

— А јеси ли може бити приметио, да те ко краде.

— Јесте, мој мачак, и зато сам хтео да га слуга Марко данас убије, али мачак се је вратио пре кући, него Марко.

— Хм, — ја остадох сметен, — али молим те, ти ништа друго не знаш о неким призорима на тавану.

— Ништа, брате, али мени се чини, да си ти нешто чуо.

— Не љути се, јесам.

— А шта? молим те.

— Ја му се загледам у лице, и оборим главу: — Твоју покојну — Марту?

— Да, сироту Марту.

— Бог буди с тобом, погледа ме капетан, и лице му прими облик, кано да је узео овећи прстовет дувана у нос, па чека на деловање.

И сад му ја станем свечаним гласом приповедати, што се је догодило, и довршим узбуђеним гласом: Јанко, Јанко заклињем те живим богом, открој своју рану својим друговима, и не трпи више, исповеди се, причести се, пости, моли, одстрани све из куће, чим си се може бити огрешио о покојничину успомену, и све ће опет бити добро.

Капетан није могао више издржати, усне му се развуку, и он — прсне у смех.

— О ви славне јуначине! смејаше се он грохотом, даклем од туда твоје бледило. Па ту тобожну синоћну грозоту сам и ја чуо и доиста се љутио на луду слушкињу.

И сада поче Јанко уз смех приповедати, како је синоћ девојка као увек очистила ципеле, које је нашла пред вратима, затим хтела и по остале ципеле у собу до салона отићи, но кад је видела, да су врата затворена, отишла је на таван, да баци са тавана своју сламњачу, на којој ноћу спава, а која преко дана лежи на тавану, затим је погледала, јесу ли врата од ходника, што у авлију воде, затворена, па их онда затвори, односно ветар их сам залупи и процвили кроз ходник — и онда оде на починак.

Она двојица из собе крај салона нису сада хтели ни чути о том, да су и они били јунаци тога страха пред ноћном грозотом, али њихова бледа лица посведочише њихово јунаштво. Није било друге, него да замолимо капетана, да за бога ништа о том никому не приповеда.

Да се лакше заборави на ту неприлику, закључисмо, да тога дана ручамо код крањског фајмештра у Радовици, а онда скупа с њим дојашемо на вечеру у Шицово к Милану. Милан је имао раније отићи, да код куће све нареди. Тако и буде. Када је већ била црна кава код фајмештра на столу, стадосмо Милана терати, да иде, али он некако отезаше, све се изговарајући, да се боји, да ћемо ми њега преварити, јер да нећемо доћи у Шицово.

— Немај бриге, соколисмо га, само ти приправи она два зеца, а који од нас у овој ствари и прилици слаже, мораће платити у корист капеле св. Ђорђа великомученика у Брашници десет форинти.

— Добро, рече Милан, извади буђелар и метну десетицу на (сто.)

— Што је то? упитасмо.

— Носите десетицу св Ђорђу, ја сам већ слагао Ја нисам убио више него онога великога зеца, и жао би ми било, да се ради оних зечева мучите у Шицово. Да се ради о другој ствари, и да нисмо обећали десетицу свецу, ја бих може бити вас и опсенио, али свеца нећу да варам, и ево вам дајем реч, да више нећу лагати, и да се исписујем из школе „ловачке латинштине“, и кад опет слажем, платићу светому Ђорђу сваки пут по петицу.

— Живио Милан, кликнусмо, у један глас, а капетан замоли поп Пају, нека за капелу св. Ђорђа наручи нову одежду, јер ето за годину дана ће ју Милан исплатити.

— Вараш се, Јанко, то је била последња моја лаж.

— Браво Милане! дометнем ја, а колико си данас убио зечева

— Само једнога, онога, што га поједосмо синоћ за вечеру.

— Вади петицу, несретни сине, насмеја се Јанко и приповеди, како је било.

Милан се почеша изаува!

— Мало је превише за први пут, али нећу да свеца варам, и ево петице.

То је био мој доживљај на божић у Брашници, и да дођете када у онај крај, сигурно бисте чули причу о три божићна јунака. Само молим вас, немојте никому даље приповедати.

Јован Храниловић.

Карактерност и кредит.

Као што се неда замислити правилан и здрав развитак и напредак у друштвеном животу у опште, у ком не достаје та неизоставно важна и потреба врлина карактерности, тако се исто неда замислити развитак, опстанак и напредак трговинског и привредног живота без довољне количине карактерности на пољу кредитних одношаја међу људима.

Ова васколика, огромна зграда светске трговине, на којој почива делом и културан развитак свих образованих народа, она би се морала данас срушити, као празна љуска, да нема тако важнога атрибута, кога ми овде назвасмо: *карактерност у кредитном одношају.*

Од памтивека била је трговина један од најважнијих путева привреде свих народа, па при свем томе, што трговина не производи ништа новога, него се само бави пренашањем разних производа од места до места, од човека до човека; ипак је трговина била, а и данас је врло важна чињеница на пољу производње и потрошње, и поред тога и важна чињеница на пољу народне привреде и нашег културног напретка.

Културан напредак појединих народа не може се разумети, а камо ли одвојити од онога утицаја, кога је трговина собом доносила у свих народа од најстаријих времена, па све до данас.

Као што већ рекосмо, трговина истина нема непосредног удела на производњу, али она је од посредног великог уплива на производњу свих творина без разлике. Колика је год добит по васколику производњу од поделе рада, која се добит не да ни чим опровргти, толика је добит с друге стране од трговине, која својим путем и начином спаја та два највећа фактора привреднога живота: *продуцента и конзумента.* Тек посредовањем трговине користи се читаво људско друштво оним напретком и оном добити, што нам пружа производња поделом рада. Без те важне копче, без трговине наша би пробит морала врло мала бити и од поделе рада. Трговина је као посредник између производње и потрошње једна врло важна чињеница нашег друштвеног и привредног живота.

Повесница свих културних народа пружа нам најјасније доказе о том великом значају трговине по народе и државе, јер је повесница трговине највећим делом у једно и повесница васколике културе читавог народног живота. На свакој степеници превласти појединих народа у разним временима наилазимо и уверавамо се да је у том напретку и тој превласти била и велика, развијена и моћна трговина једна од важних чињеница.

И наша српска старија и новија повесница посведочава то исто. И наши српски владари чинили су све могуће повластице трговини, јер је отуда читава држава црпела велику материјалну снагу за свој опстанак и развитак.

Српска књига, та будилница народних нам особина и светле прошлости, имала би највише узрока да данас уздахне за оним временом, кад су српски трговци и српска трговина били и на броју и на гласу, јер се из тих редова рекрутира ваљда најјачи број помагача српске књиге српског доброчинства и српских задужбина.

И у том великом и непрегледном простору трговине и светске и појединих народа и држава један од највећих чињеница је кредит или као што ми кажемо: *вересија*

Ми не мислимо онај често убитачени кредит, који се тако одомаћио и при куповању на мало, и који је „камен притиканија“ за многог нашег трговца, него мислимо онај кредит, кога употребљује трговац сам при куповању робе за своје стовариште. Редак је трговац који може сву купљену робу готовим новцем да исплати, јер је њему потребно да има довољнога избора а поред тога он мора и да води рачуна са оним временом, које му је на распродавање дотичне робе нуждан и тај размак у времену и нужна количина обе доносе собом, што се у трговини морао одомаћити кредит, без којега би морала трговина остати у врло тесним границама.

Продуцент, којега једнако и не прекидно забавља производња ретко је у положају да се уједно непосредним продавањем своје робе позабавити може, без да тим не занемари продукцију саму; најзад потребно је да се роба изнесе у оне пределе и на оне пијаце где се ова или она роба понајвише тражи и понајбоље плаћа. Све то обаве најбоље они, који се нарсчито растуривањем робе, трговином баве, познавајући понајбоље потребе разних предела и места, те разносећи робу онамо, где се најпробитачније и најсигурније продати може. И за то што људи од те струке и с тим способностима морају да се за разне прилике снабду с већом количином робе, но што њихов капитал износи, а и што растуривање те робе траје неко краће или дуже време, — за то је бивало, па и данас је потребно, да продуцент трговцу један део робе повери, кредитира дотле, док трговац робу не распрода. И то поверавање, које је

Долази 2. додатак.

тако старо као и трговина сама, тај кредит у трговини подигао је промет разних производа до оне огромне величине, која нас у овом нашем добу задивљује кад разгледамо статистичка извешћа данашњих држава. *Сав тај велики промет светске трговине, сва та данашња огромна производња и потрошња, све те фабрике, машине, разбоји и чункови који дан и ноћ по фабрикама зврчкају, свему томе је један од најјачих живаца онај кредит, који у трговини постоји и с којим сигурно рачуна васколики обртнички свет.*

Па као год што не може постојати трговина велика и развијена без кредита, тако исто није могућа замисао да може опстати кредит без довољно онога поверења, кога човек у човеку има. Без те предпоставке, да ће нам онај коме смо нешто поверили то у своје доба и вратити, без те једне само предпоставке, морао би престати сав кредит а с тим и сва данашња велика светска трговина.

Истина за кредит није доста само добра воља, него и могућност, да ли ко и може својим обвезама да одговори, па при свем томе је оно, што ми ево овде назвасмо: карактерност у трговини тежиште тог заиста чудотворног обичаја у трговини који нам је познат у форми кредита.

Кредит нам даје силу и моћ да располажемо с туђим иметком и да се њим користимо, па за то је у трговини и економском животу онај господар и туђега џепа, који је стекао себи кредита. Али и ако иметак пружа сигурност за уживан кредит, ипак је најодлучније при давању личнога кредита оно поверење, она карактерност, која лежи у познатој личности, јер бива да имућни људи, који су познати као не тачне и хрђаве платише не уживају кредит при свем томе, што њихов иметак пружа гаранције за узајмљену своту. Напротив располажу и мање имућни људи с многим капиталима путем кредита, који су познати са своје способности, вредноће, доброга и штедљивог газдинства и своје карактерности. *Тим путем подигао се многи с' почетка мали не знатан и сирома човек до велике позиције у трговачком свету и до врло велика имућтка. На против пале су и најјаче и најбогатије трговачке куће, где се почела да губи карактерност, на којој врлини почива снага личнога поверења.*

Истина баш у том трговинском, привредном и обртничком животу има највише оних случајева, који су давали повода да се кредит потресе, али ти сви случајеви не могоше кредит као такови да поруше, а то је знак, да у великој већини почива ипак она идеална снага карактерности у кредитним одношајима која одржава зграду светске трговине.

Уздрмано поверење бивало је и може да буде по народе и читаве државе суд боноснije од самих несретних ратова. А то бива често и онда кад несолидност у трговини појединих народа овлада, кад малакше карактерност у трговачком свету.

У последњем немачко-француском рату беше поништен и потучен француски народ на бојном пољу и кнез Бизмарк мишљаше да овај велики народ с ратном отштетом од 5 милијарда потисне и са материјалног поља на читав низ година.

Али велики француски народ ускрсао је као феникс из пепела своје ратне невоље, снажан и велик ко и пре, а све помоћу своје велике трговине и здравих кредитних одношаја, које почивају на јакој основи солидитета и карактерности. И за најкраће време водила је победоносна Немачку таку финанцијску операцију, која је трајнија и силнија од пушака и бајонета.

Зарадовасмо се, кад чусмо пре више година да српски државници обраћају своју пажњу трговинским и кредитним одношајима ове напаћене земље, али то је остала празна реч радикалне владе.

Надајмо се да ће либерална странка то одиста учинити.

Развитак трговинских обртничких и привредних одношаја, подизање газдинства и занатлијства и гајење солидности и карактерности у кредитним одношајима довешће најсигурније краљевину Србију на давно намењено место, на угледно место српског пијемонта.

Л. М.

Из живота једног завејаног великоварошанина.

Када сам први пут дошао на универзитет, одмах сам прву ноћ сањао, како се три човека препиру. Једно је био стари један немачки професор без браде и бркова, са „фатермердером“, дугачким црним капутом старога кроја, (из кога је вирила облигатна кутијица са бурмутом) и осталим инсигнијама професорства; друго је био један млади социјалиста (за народност не питајте) са цигаром у зубима, и шеширом, чији је обод опомињао на амреле Талијана, што продају мароне на новосадској пијаци; а треће је био један француски новинар. То сте могли видети на женијално му разбарушеној коси и хаљкавости, која се огледала на оделу. Професор, социјалиста и новинар — красно друштво, Бога ми! Одиста га је само свемогући сан могао скупити и учинити, да се ово тројство препире о томе, шта је велика варош, шта је престоница.

Стари професор заражен благодарношћу према престоници, у којој је провео сав свој век, доказивао је, како је право имао онај научењак, што је доказивао да су престонице *мозгови* државе, мозгови, који мисле за читаву државу.

— Ха, ха, ха, ха, смејао се на то социјалиста. Какви „мозгови“? Какво „мишљење за државу?“ Није него! Право је имао *онај* научењак, који је казао, да су престонице *стомаци* државе, стомаци, у које се сипа најбоља храна, најбољи залогаји државе.

— Доказе, доказе господо! кличе „темељити“ новинар, није то доста само рећи: престоница је мозак, или: престоница је стомак државе, већ треба и доказати, да вам је песничка слика добра.

— А како ћемо доказати?

— Никада лакше. Примените ваше слике на поједине случајеве, па ако вам увек испадне за руком, реците: хеурека! Слика је ваша добра и верна. И хипотеза у науци, чим издржи пробу у таким примењивањима, носи се у храм науке, где је крсте именом теорије.

— Добро дакле, поче социјалиста. Овај је старац овде рекао, да су престонице мозгови, који мисле за државу. Али мислити је нешто врло релативно. Младић друкчије мисли, него старац. Старац мисли тешко, младић лако мисли. И та се младићка лакомисленост огледа у томе, што су му све мисли концентрисане на то, како ће својим страстима, своме уживању, своме стомаку што боље уговети. Слабо га се тиче, да-ли му то они код куће могу. Његова је девиза: мора бити, па се мора створити, ма од куда било. Таке су вам, видите, исте и престонице. Оне се брину само, да уговеју својим уживањима, своме стомаку, а слабо се брину, дали то може онај из провинције — кукаван народ. Но зове-ли се то мислити? Зар је мозак наопако само за то створен, да се брине о стомаку? А младићи и престонице као да само то раде. . .

Пошто је старац на ово ћутао, узе реч новинар: „Овај наш млади пријатељ има право, бар овако у теорији. Још би требало, да се докаже и практично, у природи да има право, па ће ваша слика поштовани професору, са свим избелити на светлости реалне истине. Бадава, ваша слика није била верна.“

Социјалиста је био победио, и друштво се стаде разилазити. Старац је замишљен ишао даље, док на једаред не изађе пред њега један непознат човек, ухвати га за руку, и стаде говорити: „Ти као да се не сећаш, да сам ја доказивао, да се песничким фигурама служи свет само онда, када нема јачих, стварних доказа. За то си тако и прошао. Остави се ти песничких слика, ти си и сувише остарио а да би могао бити сретан у њима. Остави то млађима, они су песничкије расположени од тебе, они уносе поезију и тамо, где јој апсолутно нема места, а ти пријатељу, иди на своју универсу, па шалама и реминисценцијама привлачи своје слушаоце и бацај им мрвице са стола, који је некада био богато постављен хлебом науке. Иди, па се шали на универзи, јер тебе не држи она због твоје науке, већ због имена, кога си у младости стекао, а верују, ни слушаоци ти не долазе на предавање због твоје науке, већ због шала и реминисценција, које су сада језгро твога предавања. . .

— А ко си ти што, војујеш против песничких слика, а сам се њима служиш?

— Зар ме не познајеш? Ја сам — Блунчли!

Стари професор извади незадовољно из џепа своју кутијицу с бурмутом, да надражи свој нос и кину тако јако, да сам се пробудио. И онда сам тек видео, да је то све био само — сан.

*

Године су пролазиле, оно ми се красно тројство није више јављало, а и ја сам већ био на њега заборавио. И Бог зна, можда би то друштво, које је мирно седело у једноме кутићу душе моје, са мном заједно отпутовало на онај свет, да га није из тога кутића опет извукао свемогући сан. Чујте дакле, како је то било. Престоница је Угарске била завејана. А ко нисте сами то доживели, онда не знате, шта је то бити завејан у престоници. Па дозволите да вас за часак одведем у завејану престоницу, али — хвала Богу — не у истини, већ само у мислима.

Устанете и одете у трапезарију на доручак. Први поглед баците наравно на сто, да видите јесу-ли ту новине, али на столу ни млека ни новина. Зазвоните, да дође девојка.

— Донесите каву.

— Молим, нема млека.

— Па што нисте узели?

— Па кад нема.

— Нема? Како врага не би било?

— Па кад не могу нигде да добијем. Снег је завејао све путове, па жене из околине, које продају млеко у престоници, не могу да дођу. Боме, какав је снег и ветар ово ће трајати бар неколико дана. Него, како би било „ајнпренсупе?“

— Шта наопако? Не једем је ни за ручак, а јешћу за доручак! Боље је онда и гладовати. . . Него дајте теја.

Донесоше тој. Био је добар, па ипак вам не прија као „бела кава,“ јер сте на њу научени.

— А где су новине?

— Молим, нису дошле.

— Шта, још нису дошле? А знате-ли ви које је то доба?

— Знам, али је на сокаку чудо од времена. Бог свети зна, кад ће стићи жена с новинама.

Ах, ово је ужасно, и што је главно, ово може трајати још неколико дана. Шта знате, обучете се, па ћете на пошту, да предате једно писмо, које *мора* сутра стићи у Нови Сад. Сиђете доле и хвалите Бога, што је суђено, да електрични железник стаје баш пред вашим станом, те не морате по овоме чуду пешке у варош. Стојите и чекате. Хладан ветар дува, па вам тера пахуљице снега у очи, као неке иглице. Стојите, али железника нема, па нема. Пошто сте озебли одиграли једно подуже „коло на месту,“ видите, како се приближују неке хаљине и шалови, под којима се крије чувар електричне железнице.

— Јелте, пријатељу, шта је то, да нема железнице? Ево, већ четврт сахата како. . .

— Та, господине, зар не видите овај кијамет? Видите-ли ви колико је снега нападало. Мало час обустависмо промет на свима пругама. Дао би Бог, да га отворимо за неколико дана!

Хаљине и шалови одоше даље и само видите, како се горе мичу. То без сумње стражар врти главом, чудећи се или овом чуду и времену, или мојим очима. Али шта му могу, у превеликој својој радости, што нећу морати пешке у варош, ја нисам ни видео, да су шине засуте снегом. Шта знате, пробајте трамвајом! Истина, до трамваја има подоста поћи, али је и то боље, него ићи пешке чак на пошту. У једвине једе стигнете до трамваја. Чекате и чекате, а трамвај никако да дође. Пређете на послетку констаблеру, што тамо стоји, и питате га, шта је са трамвајом.

— О, господине, зар би трамвај могао ићи на овоме чуду од времена? Мало је час ветрина избацила два трамваја из шина, па су обуставили промет. Боме, како је снег нападао, тешко, да ће трамвај поћи још једно пет-шест дана. . .

И сад се питате с Чернишевским: что дѣлатъ? Писмо мора отићи, пошта је далеко, а пешке боме ићи — то је више, него немогуће. У тај вам мах падне на памет, да можете и омнибусом отићи. Оно истина, морате прилично ићи, док дођете до улице, кроз коју вози омнибус, али — мора да „бидне“. Омнибуси, хвала Богу, возе; само што су сви пуни, јер и оно мало света, што је морало да остави топлу собу, ухватило је згодне позиције у омнибусима, па не можете места добити. Једва нађе један омнибус, и у њему празно баш једно место, или боље рећи, пола места, пошто је једна и сувише крупна дама седела поред тога празног места. Седнете на то полуместо, а хвата вас страх, да когод од ваших сапутника не добије морску болест, тако ветар баца омнибус и тамо и амо. После вожње од једнога доброг сахата стигнете на пошту, хвалећи Бога, само кад сте ту.

Пређете поштарки, (јер треба да знате, да је начело „поделе рада,“ по коме могу и женске радити, изведено и на нашој пошти.)

— Изволите једно рекомандирано писмо за Нови Сад.

— Жао ме је здраво, господине, али Вам не могу примити писмо, јер смо баш мало час добили наредбу, да не примамо рекомандирана писма ни аманете, јер је прекинут саобраћај на железничким пругама.

— Па докле ће то трајати?

— Не могу Вам рећи. По свој прилици, неколико дана. . .

Када човек после путовања са свима могућим и немогућим неприликама и сметњама, после путовања, које тако ђаволски опомиње на путовање Филеаса Фога око света за осамдесет дана, када после свега тога стигне на покон на „место опредељења“ а њега дочекају са речима: всује, всује труд! — зар то није и сувише немилостиво од судбине?

И тако вам не остаје ништа друго, већ да се вратите откуда сте и дошли, спремни наравно, да опет на путу дочекате све могуће неприлике. Једино, што вас теши путем, који је и опет трајао више од једнога сахата, то је помислио да вас код куће чека број „Браника“ од *уторника*, (јер је данас *среда*), а можда и она београдска књига, за коју сте летос једино у „Гласу Црногорца“ читали да је изишла, па сте је одмах и наручили. Истина, ви од радости заборављате, да је то и сувише неучтиво захтевати, да књигу, коју сте тек летос у каникулама наручили у Новоме Саду чак из Београда, добијете већ Децембра, када снег завеје стазе и богазе.

На послетку стигнете, кући, отворите врата, и — имате шта и видети. Под прозорима вода, да би се у њој бумбареви могли давити.

— Марија, ако Бога знате какове су ово баре овде?

— Па јутрос, када сам отворила прозоре да Вам спремим собу, а ветар духну, па унесе у собу сав снег, што је ноћас навејао око прозора.

— Но, ово је заиста смак света. . . А зар писмоноша још није био?

— Није, и Бог зна, када ће доћи. Ни он не може напред од ове салауке.

— Де'те наложите собу. Овде је тако хладно!

— Како да наложим, када немамо кокса? Што смо имали, то смо јуче потрошили, а данас нису могли донети.

Очајно махнете руком, и заповедите, да вам донесу масла и два ровита јајета.

— Немамо ни масла, ни јаја, вели Марија. Снег завејао све путеве, па нам жене из околине не могу да донесу.

— Та то је ужасно. Зар да зебемо, зар да гладујемо и телесно и душевно?

— Тјо, кад смо завејани, рече Марија флегматично, насмеши се и оде из собе. После тренут — два неко куца на вратима. Но, хвала Богу једва једаред — писмоноша. Смешећи се вели:

— Једно писмо, и то loco.

— А где су новине? . . . Па зар нисам добио ни новаца?

— Завејан влак, а у њему и ваши новци и ваше новине.

И опет махнете очајно руком. Хајде, да видимо бар loco писмо. Отворићемо га са највећим поштовањем. Шта велите ако испадне роза папир? Ах! . . . Него ово канда није роза папир, већ са свим бео; и то канда читав табак. Отворите га. Шта је то, излењиран? На њему штемпл? . . . Ах, то је опет онај с рачуном. Како да га платите, када су вам новци завејани, а „хандлеи,“ који би вам купили оно мало старих ствари, које још нисте про-

дали, не иду на овој салауки. Ad acta, дакле, с рачуном! Једино се тешите тиме, што ваше немање новаца тишти целу Аустро Угарску, јер — вели лепо један календар — што тишти једног грађанина, то осећа читава држава.

Шта знате радити до ручка? Треба прекратити време, а ако је могуће, и забављати се. У тај мах донесе *Morgenblatt* јер је подне већ превалило. Каква је ово слика? Шта се то бели на њој? Снег! Аха, то је „Sibirien in Budapest.“ Врло духовита, баш вештачки израђена слика! „Сликар“ је насликао само једну улицу, али је у њу ванредно вешто збио и унео све страхоте и грозоте, које осећа престоница за време завејаности. Па ипак је *главно* заборавио преставити, а то су — празни стомаци и празне пећи.

Отворите новине. Бадава! Завејаност се осећа и у њима. Лажи су и измишљотине тако завејале ступце новина, да не можете разазнати, путове истине, и у оскудици новости, које леже у завејаним железничким вагонима, мора се поетизирати, да би се лист напунио. И *шако* је постала вест о најновијој завери у Русији, вест о министарској кризи у Србији, о немирним народностима у Угарској и т. д. Таман сте прочитали новине, глава вам још бучи од силних криза, проневера, самоубистава и т. д., а долази Марија, да вас зове на ручак, с којим сте брзо готови, завејани се путови већ побринули, да не претоварите своје нежне стомаке. Меса ја мање но обично, а воћа ама ни за лек. Шта ћете? Завејани путови, па се не може да доноси воће из провинције, ово пак мало воћа, што је још остало из прошлих сретних дана, или нехришћански скупо или рђаво.

После ручка се извалите на канабе. Пушили бисте, али нема ко да вам донесе цигаре на овом кијамету. Па како би било, да мало спавате? Јест, ђаво ће спавати, кад ветар фијуче као помаман, па све лупају врата и прозори у соби и у ходнику. На послетку сте, рецимо, заспали и спавали сте док вас глад није пробудила. Хтели бисте, да „јаузнујете.“ Тјо, али шта? Зар не знате, да ви живите у завејаној престоници а то ће рећи, толико, колико у месту, у коме влада глад.

Од дуга времена почнете философирати. Сетите се на пример, како свет говори, да су великоварошани весели, само штета, што је заборавио додати и то, да су весели, када су сити. Јер ко ће се ђавола гладан веселити? Сетите се и духовитога Бертолда Ауерсбаха који такође каже, да су сви великоварошани весели, само што ни један од њих не црпе уживање из самога себе, већ из других, (па и то за добре паре.) Али, хајдмо даље, um a Haus weiter! Каже се, да се у великим варошима добро једе. Јест, то је истина, особито када су завејане! Боме да нема провинције, да своје најбоље залогаје пошаље у размажени и ненаситими стомак престонице, престоница би се морала због глади раселити. И у тај мах ви се после толико година сетите оног социјалисте. Право је он имао. Престонице су стомаци, а не мозгови државе. Ах, па тек да је остварен социјализам или plane комунизам, како би то дивно било! За цело не бисмо саде гладовали. . . . Ви бисте још философирали, али не да празан стомак. На једаред вам падне у памет: шта ћемо вечерас радити? У позориштима се вечерас дају новитети — не знате, који од кога лепши и интересантнији. Али како ћете отићи до позоришта, и баш ако и одете, ни по јада, али како ћете се вратити? Не остаје друго, нег останите код куће. И сада долазите до закључка, да је у завејаној престоници горе живети, него на селу. У завејаној вароши немате ни уживања, ни промета, ни топле собе, ни добра залогаја. На селу бисте ипак имали сигурно бар ово двоје последње. Ах, село, село! Опрости, што те до сад нисам „љубио.“ Заиста никада не бих веровао, да ће доћи време, да за *шобом* уздишем, и то у једној престоници, и што је најглавније, зими.

Вечерали сте, тек да се каже, да сте јели. После вечере сте читали какову књигу, на којој само што не фали натпис: „Библиотека за успављивање. Свеска X.“ Читајући ту књигу, ви сте на послетку заспали, и тек што вас је Морфеј примио у свој загрљај, пред вас се опет појављује оно исто друштво, које вас је у сну походило и прве ваше ноћи у престоници, онда, када сте од идеалне туге за кућом и завичајем једва могли да сведете уморне очи, које сте и вечерас једва свели од реалне туге за добрим залогајем и топлом пећи.

— Но, старче, питао је социјалиста својом урођеном ароганцијом, јесте ли видели данас престоницу? Снег је завејао ода свију страна, па — глад, глад! Нема државе, па стомак престонице празан, а држава баш лепо и без свога „мозга“... Ко је имао право, ако смем питати?

— Бадава, мора се признати, да је наш млади пријатељ имао право, рече журналиста, слежући раменима као да се извињавао пред судцем. Пре пет година утукао вас је теоретски, а ево данас и практично. Данас му је сама природа дала за право. Нема ту ово оно, престонице су одиста стомаци државе.

— Безобразна омладино! Зар на вама да свет остане? рече разљућени старац, па фис и једног и другог и то баш онако људски, да сте се морали пробудити. Не каже се бадава „нема ударца без старца“...

Гледате, гледате... тражите оно красно друштво, али њега нема. Та то је све био само сан. Е, а старчев ударац? То беше ветар, који је немилосрдно тресnуо врата ваше собе и који вас је те ноћи подсетио „на своје биће“ бар сто пута. У јутру устанете, изгледате кисели, као да сте спавали у бурету, пуном сирћета, а расположени сте, да се с целим светом тучете и то тим пре, што данас можете да добијете за јело свега мање, горе и скупље. И тако вам то траје неколико дана, и сваки дан све горе и горе.

Међу тим су сунце и оне хиљаде, које престоница жртвовала на чишћење снега, опет довели све у ред. Опет имате топлу собу, добар залогај, „Браник,“ новаца и т. д. А што је главан и несумњив разлог, да нисмо више завејани, то су престоничке новине, које сада мање лажу. И када сте опет ушли у стари „колосек живљења,“ вама се и нехотице наметне мисао: па када смо за време завејаности ми, у престоници могли једва животарити, ја како су тек они сиротани у провинцији, док су били од нас одсечени. Како? питате. Ево ћу вам прочитати једно писмо, из кога ћете видети како су за то време они „сиротани“ у провинцији живили, и шта су мислили.

То је писмо колико интересантно, толико и поучно, с тога ћу вам га целог прочитати: „Драги пријатељу, Опрости, што ти на последње писмо истом данас одговарам, али томе нисам ја крив, већ снег и ветар, који је завејао путове, па и твоје писмо. Благословено је било то време, док сте били завејани и ми одељени од вас. Све најбоље јело и пиће, које би се иначе послало вама, престоничким гурманима, остало је овде, те смо ти имали свега у изобиљу, свагда од најбоље врсте, а по најнижој цени. Ај, камо те лепе среће, да је престоница увек завејана, јер она је стомак државе, која све прогута, што је у провинцији најбоље за јело и пиће. — Па нам је за то време друштвени живот био много питомији, а мисаони много правилнији. Знаш, како је, кад нисмо завејани. Сваки то зна, доћи ће од горе новине, па од радозналости не може читав сахат пре тога да ради, а особито сада, када има толико интересантних новости. Панама и друге кризе, министарске и финанцијске итд. Дођу новине, читају се па се онда диспутује, свађа, једи, троши се и новац, и време и здравље. Право је имао Владан Ђорђевић, када је пре неку годину рекао, да новац, који оде на претплату на новине и који би се зарадио, кад би се време, профућкано у читању новина и посљедицама тога читања, употребило на рад, да тај новац износи управо, колико и читав један буџет младе српске краљевине. Овако смо пак знали, да неће доћи новине, па смо лепо радили сваки свој посао, и тек би у вече отишли у „читаоницу.“ Ти знаш, да ни ја, као ни 90% похађача „читаонице“ не идем да *читам*, јер „читаонице“ и нису створене за читање. Пошто у првој соби, (где је билијар) не могу остати због кејова и ларме, која подсећа на оне свечане дочеке, који су пратили краља Милана по Ливану; пошто не могу ни у другој соби да останем, јер тамо нема места од оних пријатних људи, чији назив не долази истина, у „Etiquettes-lexicon“-у, али који се у обичноме говору зову кибици, и који су у виду венаца од смокава опколели карташке столове — по што дакле не могу у ове две собе остати, то одем у праву читаоницу, (у којој је *забрањено* разговарати се,) и то одем тим радије, што се тамо обично слатко насмејем и наразговарам. Пошто нема политичких новина, то бих сада изузетно узео које белетристичне или илустроване, али до њих је апсолутно немогуће доћи, пошто на столу, на коме стоје те новине, и на који је забрањено метати ствари, има обично толико шешира и штапова, да се новине и не виде. До старих белетристичних новина не можеш доћи; нових политичких нема, и тако нам не остаје друго, до да се разговарамо. И тако смо ти ово дана доста разговарали о нашем народу, његовоме стању и јадима, и о томе, шта би и како би требало да радимо, да излечимо те јаде. И тако, док смо на срећу били од вас оцепљени, имадосмо не само јевтинији и бољи живот, већ смо и више на себе мислили. И опет кажем: да сте којом срећом *увек* завејани! Љуби те (ах!) твој пријатељ Н. Н.“

Јесте-ли прочитали ово писмо? И док смо ми овде зебли и гладовали, дотле није само Нови Сад овако задовољно руке тр'о, већ читава „провинција“. Па шта значи то трење руку? Оно значи, да би читаве државе већма напредовале, да би свуда било веће благостање, да нема престоница, да нема великих вароши; јер што год држава заслужи, све се то сасне у џеп престонице, и сви најбољи залогаји оду у те стомаке држава. А шта добија држава за накнаду од своје престонице, од свога мозга? Сва могућа зла.

Ето, видите, прво је требала колера да одели престоницу од провинције а по томе снег, да се тек онда докаже, да су социјалистичке песничке слике добре, да и социјалисте имају у себи извесну дозу поезије.

Ах, али и то мало поезије беше само сан, као што је и читав социјализам (данас још) само леп сан. Но доћи ће можда једном и време његову царству и онда ће се људи, напојени млеком и засићени медом, као кроз сан сећати на ово данашње време. Онда ће се Српство, (ако га тада још узбуде), као кроз сан сећати и божитњих обичаја својих праотаца.

Но тешимо се, да то царство неће доћи. Ево ћу вам одмах рећи и зашто. Молтке је са свим озбиљно тврдио, да је дуван, дакле *страст* пушења начинила од жилавих Турака једну апатичну расу. На то је Виктор Хен духовито приметио: Пошто и ми данас виђамо наше социјалисте редовно с цигаром у зубима, то се надајмо, да ће дуван метаморфозирати наше жилаве социјалисте у једну апатичну политичну партију.

Социјалисте хоће да униште уживање, које је монополизирала буржоазија, а овамо се сами одају уживању, па место да униште уживање, дочекаће, да ће оно њих уништити. То је природни закон, који не познаје изузетака.

И тако можемо рећи, да нашој народности не прети опасност од социјализма, али јој прети опасност са много других страна. И кад посуктају отровне стреле са свију страна на народност нашу, заклонимо се непробојним штитом народних особина, на коме су штиту и наши лепи обичаји божитњи један снажан клин. Чувајмо и негујмо обичаје божитње, јер су они били једна од оних звезда, које су нам светлиле, да не залутамо у црној ноћи робовања; они су и данас једна кап на извору, на коме се појимо љубављу према Српству, они су и данас један од најсјајнијих алемова у круни нашег народног поноса, алем, у коме блиста лепота српскога православља.

У **Будимпешти**, Децембра 1892.

Бранислав Станојевић.

Први и последњи Божић.

Слика из сеоског живота.

Снег је на пољу вејао. Крупне, снежне пахуљице лако, тихо, да речеш некако тајанствено спуштале се на земљу, па завејавале углачане друмове и утапкане стазе. Пролазник мора да прти пред собом снежину, а гле, мало час вијугала је туда права стазица, које је у час нестало.

Беше ту већ и вече, оно лепо, бадње вече, када се и крај свих брига и невоља ипак осетиш орнији, живљи и расположенији. Нека те радост, урођена радост пропиње, па ти све дође много лепше и боље, много милије и ведрије, ма да је ето све што нам сада много друкчије изгледа, било таково и јуче и ономад и пре. Овај ето снег вејао је и пре, ова околина беласала се и јуче и прекјуче, а овај мрак спуштао се сваке вечери, — па ипак све то изгледаше вечерас много другачије. Снежина ова утиче на нас много пријатније, некако свечаније, ова ноћ изгледа нам много величанственија да речеш некако милија и угоднија, а ова лепа и узвишена тишина пред бадњу вечер опија те неким миљем, а заноси те неком побожношћу.

О лепе су бадње вечери!..

— — — — — — — — —

Пред вече бесмо већ сви на окупу. Деда је надгледавао по кући час око жена, час по собама око ствари, е-да ли је све у реду, и да ли је све онако учињено, како је он наредио. Оно нешто седе косе уредио је по темену, а очи му много веселије и милокрвније, да му се баш видело по сваком изразу, да га бадње вече разгаљује и разведрује. Брата већ спремио леп, растов живић за бадњак, а донео га баш ономад из шуме. Соко начупао сламе, па ју наслагао у ходник код прага, а овамо једва чека да се усумрачи, и да му деда рекне, да сламу унесе. Беше то за њега велика почаст и дика. И сад нам удиљ прича, како ћемо за њиме ходати и пијукати, баш пијукати, а он ће пред нами просипати сламу по којој ћемо се после и ваљати.. Сеша опет ужурбала се по свој кући, те је ето час у соби, шушне овде, шушне онде, опаја корсем час орман, час столице, па је ето одмах и у кујни. Ту прочарака ватру на огњишту, па скокне и у вајат да послаже оне силне колаче, што их је намесила... Дада опет крај огњишта редује. У једном лонцу приставила пребранац, — чује се како клокоће. У другом већ ври купус, но од жестоке јаре хоће да се и надигне, да га дада често са варјачом не промеша. У прикрајку тигањица са сухим шљивама и вишњама, па мирише. Хоће Вида, да се облизне, па чим тури прст, да украде шљивицу, одмах га и тргне натраг, па се и накриви: јаој пеце-пеце!..

Већ ту и сумрак.

Брата изашао, пошао у шталу па онда у комору, да обиђе и надгледи све, а овамо неможе, а да не сврати у подрумац па му се и брк насмеши кад погледа на буренце лепога шиљерца, кога ће вечерас начети. Ту већ ударена и славина, па се чује како капље у лончић, што је под њоме.

А ми, млађештила устумарали се по свој кући, па нигде да се настанимо и смиримо, све нам је тесно. Уђемо час у собу, врућина је, — вратимо се у кујну па кад зађакамо, а дада хоће да нас и покара. Дарнемо и у сешу, па нам после и то додија, а то све са нестрпљења, што је врило у нами. Једва чекасмо, да прва пушка огласи бадње вече. Ох, ала ћемо се радовати.

Па тек се ми у запећку смирили, а Соко нас поучавао како ћемо и шта ћемо радити пре, па после вечере, а негде у сусеству плану — први пуцањ.

Обли нас радост и тркнусмо у кујну, а ту већ и деда. Дошао да види е-смо сви у кући. Стигоше већ и остали. Соко се налегао на врата, па једва чека час, када ће по сламу. Деда се осврну а он већ напољу. Чује се већ где и слама шушти.

— Христос се роди! кликну он, а невиди му се глава од сламе.

— Ваистину роди!

Он напред па ју просипа, а деда и сеша зањим па какоћу, није да какоћу, Господе, баш као да су се у том вежбали. Ми опет радосни, па се надали час у смех, час у вику, — па и заборавили да пијучемо, Мала Вида стала па пљеска рукама, а цичи од радости. Брата удесио оно умилно: Слава во вишњих Богу... а деда стао у крај, па нас тако са осмехом гледа, гледа, а радост га дарнула, па му и сузе грунуле на очи. Сетио се и сам ваљ'да своје младости, свог детинства, па се сав разњежио.

— — — — — — — — —

Кад смо вечерали, устаде деда, прекрсти се и узеде тањир са орасима у руке. „Во имја оца“ — рече и баци један орах у први крај, па говорећи: „и сина“, „и светога духа“ — напослетку рекавши и „амин“ — бацао је у сваки крај по један орах. Онда нас сакупи, а даде нам сваком по две три шаке ораја, а сам узеде чашу са вином, куцну се са братом и испи је на искап. Тада брата зачео да пији божићне песме. Уозбиљио се, па почео из тиха, а глас му се преливао као оно свила. А он то осетио, па га удешавао, баш као оно када се фрула са прстима удешава. То он научио од учитеља, с којим се је често дружио, па од

њена научио и те песме. Још кад запева оно „от јуности“, старији људи све уздишу од милине па му баш и рекну: их да, лепог грла к'о у славуља! или: штета што није учио школе!.. а он то чуо, знао, па се и поносио.

Помагала му донекле и сеша, па се после и збунила. Као знала тај тропар до „учакујсја“ — па се код „сонце правди“ некако сплела, па ни мићи даље, А и дада као нешто гудила, баш као кад оно зазује неке бубе по летњој ноћи. Ми деца већ удесили игру са орасима: лијо или тако!

Сам се деда у прочељу забечио. Очи му се сјаје оним истим огњем, који се је још пре вечере био зажегао у њему, па му се кроз-а-њ чита и душа. У лицу се, зар од пића и ове топлине, запурио, па та румен чудо се лепо слагала са седим власима, који су му се просули по челу. Да ли то беше пуко привиђење, или баш у самој ствари беше тако, — не знам, тек нам он изгледаше много узвишенији и свечанији, много другачији него обично. Личио нам више на светитеља, који је ту на његову месту засео, па хтео да поделе с нами све радости бадњега вечера. Погледа час на брату, који је пајао, па се онда осврне и на нас, те нас гледа, гледа милокрвно, баш као да нам је хтео рећи: играјте се дечице, весел'те се до миле воље, док сте млади, та и сам сам некад био таки!..

Кад брата стао са песмом уздахну и деда.

— Дед' сине — рече му, да попијемо још коју!

Брата нали.

'Ајд у здравље ове наше дечице — Бог их поживео!..

Куцнуше се.

— А где су ваше чаше? — Окрену се сеша и дади.

Сеша се као устезала. Неје обичај, да женско пије за столом; особито још пред старешином. Сад пак кад их деда опомену, стидљиво се латила чаше, те се куцнула са њиме.

Деда опет на искап, а видело се лепо, да му се милиле вечерање прилике, па ето прегао баш, да се са свим и развесели. Окренуо се сеши:

— Дед' ти Стаменка (а њу звао правим именом) једну онако јуначку, — знаш онако старинску... знаш онако што... што ја волим!..

— Па хајде де.

Сеша одмах готова да пева а знала све те песме од краљева и царева на и зуст, баш као да из књиге чита. Уме она да пева и о цару — Лазару, о царици Милици, па о Милошу Обилићу, Старини Новаку, а већ о Марку Краљевићу и да не говорим. Кад запева незнаш где си. тако те обузме неко осећање, да се сав предаш за њиме... Тако једном певала о једној мајко која је, каже, имала два сина, па их, каже, у најгоре доба одхранила, па — знаш песма, па да се заплачеш!.. После, незнам, каже, како су јој отишли у војску, прво један, па погинуо, онда други, па, каже, и он погинуо, те остала сама мати сирота, па... већ не знам како она то, и заборавио сам, али кад заврши, а ми се сви тако удрвенили, па тако, знаш дубимо, а из очију нам лепо ромињу сузе... Песма жалосна, тужна, па ето ти!..

И сада започела ону:

„Две јетрве ситан везак везле,
До подне су ситан везак везле,
А од подне заметнуле кавгу...“

А деда већма волео те песме, у којима се нешто поучно износи па се њоме поучавају млађи. Кад се такова песма сврши, он онда узме да нас поучава, па нам по тој песми казује, како на пример пролази онај, који зло чини, како јетрве кад се споречкају како млађи кад не слушају старијега и т. д.

Ну сад када је сеша завршила, не рече о песми ни речи, већ се опет куцну са братом, попи чашу, махну два три пута главом и заче:

— Баш слава, децо, нек је Господу, што смо ето живи и здрави дочекали и овај Божић, — слава му и хвала!

Прекрстила се и дада:

— Вала теби Боже!

— Ето је крај вас, — настави деда даље — и мене 'вако старог у животу одржао, па ми дао да дочекам и шестога унука, мога малога Сретоја — Бог га поживео! Ех, децо, ко ће као Бог... Помреше ми ето, многи моји познаници, пријатељи, било их је и старих и младих а ја се ево докотурах до ове лепе старости Мож'да је то воља његова...

— Нек му је слава и хвала, што нас је ето у јединству задржао. Задруга наша постоји још од давнина, још од оног старог Арсенија патријарха. Бог нас је благословио, те отуд ето и те слоге у нашој породици, отуд ето и наше задруге, за сад најстарије у селу. Хвала му што ћу бар мирно и ведро поћи на онај свет, задовољан што сам вас у слози одржао...

— Ти си Миљко (а то био брата) још млад, а овамо си крепак и здрав, ама *памти* овај Божић, памти синко ово друштво, памти... и сузе му навреше у очима... Ко зна, хоћу ли до године у ово доба тако седети међу вами и веселити се. Уморио сам се, утрудио сам се, ваља да и отпочинем, а кад се 'вамо размислим, морам да рекнем, да сам доста, баш доста живио. Нека вам даде Господ века мога, па куд ћете боље...

Узеде чашу па је опет испи.

— Никад ми се није тако пило, никад, као данас, а никад нисам био тако расположен као вечерас. Као да ми неко шапће: пи, буди весео — за мало ћеш! Биће, да је то она слутња, која се роди у човеку, кад је близу смрти. Дај боже да наслутим, — и време ми је...

Брати се већ дао на жао дедин говор, па се замислио, како да га прекине. Почео овако — није се могло, — хтео онако, није било добро, тада из небуха викну Сокола.

— Иди напоље и види, како гори бадњак!

Соко изађе, па га ево одмах и натраг.

— Добро гори, али би га требало чувати.

— Е, то ће већ деда наредити...

А и деца чула, па заграјала:

— Ја ћу чувати!.. Ја ћу чувати!..

Беше нам то знак, да нам се требало већ и за спавање побринути.

Када је деда наредио био, ко ће све бадњак чувати, пођосмо, да легнемо, како би сутра зором, кад први топ огласи, на јутрење устати могли...

— — — — — — — —

Топ пуче, а звона огласише Божић.

Док смо ми устали и обукли се дотле је деда већ давна устао био.

Узео малог Сретоја, па га ноша по соби, те му тепа тако мило и лепо, да је и он, невољац мали заћутао. Годиле му речи дедине. После га притиснуо, па га љуби, љуби, а удиљ му поздрављ *први* Божић, те му жели здравља и среће.

А малом Сретоју био то заиста први Божић..

— Христос се роди!.. поздрависмо деду у соби.

Није нас ни чуо. Љубио је Сретоја.

— Христос се роди!

Онда се тек осврнуо.

Узео Сретоја на руке, па нам пође у сусрет.

— Ваистину роди!

А мали се Сретоје засмеја у његову наручју. Засмеја се и деда, па га опет пољуби и кликну кроз сузе:

— Сретан ми био, синко, у *првоме* Божићу!...

— — — — — — — —

После Богојављења леже деда у постељу.

Лежао тако, а ништа га није и болело. Био је само врло слаб.

Једном, када му се смрти не надасмо, — издахну.

Умрло је као дете у сну.

Тој се смрти он надао још о Божићу.

Беше дакле погодио. Био му је то *последњи* Божић...

В. Милан Марин.

Сан на Бадњи-дан.

У слави својој седе Господ на престо свој.

Окружише га чете небесних духова, густа магла пред подножјем престола његова поче се делити и указа се свемир: бескрајна ширина дубока као срца бол и по њој лебде светови.

Устави се Господу поглед на једном свету. И Он је био увијен у огртач од магле, само то несу били колутови дима од тамјана, него пушчани прах; и са њег сева светлост, само то није био звездин сјај, него блесак оружја светлог; и са њег се зачуше гласи, само ти несу били звуци анђеоског поја, него вриска, јаук, лелек и плач. С једног места је долазио само вапај, његови страшни гласи мешали се са још страшнијим смехом.

Из реда небесних становника одвоји се један дух и паде пред Бога свога. Господ му сагледа у душу и рече:

— Иди.

И он се поче спуштати на онај свет а на ону страну, где се чуо јаук и смех. И чим дође онамо пољуби јатаган, прекрсти оружје, пошкропи крвљу око себе и све живо и све мртво, па се онда претвори у дрхтаву струну слабих гусала. И запева гуслар и људи га чуше. Неодољива нека снага повуче их за оним гласом, слаби они звуци усколебаше им силно срце и створише се осветници. Један другом даде руку, па онда дигоше једну у висину и посветише ју обрани часног крста, а у другој им засину ковно оружје и њу положише на жртвеник златне слободе, а по голим стенама, пољима и луговима се просу поклич: За крст часни и слободу златну.

Откуд је најмањи тутањ долазио и највећи лелек, ту сад наста очајнички јуриш, ал нема ни једног вапаја, рику бојних топова прати тек један дрхтав глас: глас српских гусала. Но и он даје живима снагу, мртвима лавор и вечности прича јуначка дела.

Па онда то све преста, у светлу слободе засину часни крст, свети храмови отворише широм своја врата, над црквом пропојаше звона, а у цркви јекну сложна, одана и узвишена песан: Рождество твоје...

Тада остави дух земљу и вину се у зрачне висине ведра чела, слободна гледа. Па онда још једном застаде, погледа земљу и благослови ју; замахну јаче крилом и запева: Возбраноје војевојводје. Глас му се ширио по тихом свемиру, а он је пловио у небеса Богу своме...

. . . . . .

И опет седа цар небесни у свој слави својој на престо свој. Магла се опет чисти, указују се светови. На земљи је сада мир, шта се на њој догађа — то се не види, јер је увијена сада у таму. Но није свуда помрчина: где где светли црвен каста светлост запаљених буктиња просвете, но на *оном* месту је мрак. И опет паде Геније пред свог Бога. Ал Господ је провидео таму ону и знао све, и ћутао. Онда уједаред упре прстом у светлу сенку снежног старца и рече јој:

— Иди.

И седа сенка се поче тихо, лагано спуштати доле. Једном је руком благосиљала, у другој је држала отворену књигу. Геније ју је познавао и гледао, како се дух једног од Неманића спушта доле све док је не заклони магла пред престолом. Још и онда је стајао и — чекао. Најпосле зачу гласе, али то несу били онаки, као кад се он борио за крст од гудала и ханџара, него лелујави глас звонцета, које позива на учење. Онда чу где и народ запева: Рождество твоје — али откуда ти гласи долазе? Из храма? Да ли с друге које звезде?

Геније то није видео, али они му дирнуше душу, сети се како је некада он ту песму слушао, та га успомена растужи, око му засузи, а једна суза паде у маглу па се онда ломила с прама на прам и падала доле кроз маглу.

Геније Српства ју је замишљено гледао, па онда и он запева тихо, тихо:

Рождество твоје....

Н. Д.

Детиње ципелице.

ФРАНЦУСКА БОЖИЋНА ПРИПОВЕТКА.

I.

Мала кућица имаше само једну собу.

Млада једна жена живо плете према камину. Крај ње на старом покривачу вуненом, који је на четворо превијен, играју се и љубе се њена деца, два мала мушкарца. Старијем је име Андрија, седам му је година; млађи још нема петнаест месеци.

То је жена од својих тридесет година: морала је бити некад лепа, али је бледа и мршава; види се, да се пати. Овда онда две сузе засјају се у њеним очима, промакну кроз дуге јој трепавице и падну јој на образе.

II.

Уједанпут код ове породичне слике отворише се врата и уђе послужитељ од суда.

Кад га угледа, млада мати испусти посао из руке; лице јој дође још блеђе и сва дрхћући устаде.

— Пре но што бих извршио налог господар Горжита, рече послужитељ, дошао сам да вас питам, да ли можете да платите.

— Авај, господине! мој муж тражио је да где узајми, али није могао да добије ни паре. Сувише смо сиромаси, људи нам не верују. На тај начин свршено је, господар Горжи нема ми лосрђа према нама.

— Ја сам му говорио, да вам даде рока. Неће ни да чује. Данас је бадњи дан: остаје вам по дана и сутрашњи дан, да набавите, колико треба.

— Нећемо добити, господине Жирардену, нећемо добити! викну бедна жена плачући. Двадесет и четири динара! Ко би нам позајмио толики новац. Ах! молим вас, господине, преклињем вас, смилујте нам се!

— Драга госпо, ја не могу ништа, баш ништа.

— Господар Горжи баш је тврда срц ... Да нас тера из куће у по зиме, да нам прода сиромашни намештај!.. Зар хоће да од глади и зиме поскапамо у снегу? А никад му никакво зло нисмо учинили. Мој муж није пијаница, скитница, леньштина: он је добар отац, добар муж, вредан радник, та ви га знате, господине Жирардену. Ако није платио, то је зато, што је боловао два месеца дана.

— Ја бих вам радо помогао, рече судски слуга дирнут; али имам на врату седморо деце, а сиромах сам, скоро тако сиромах, као и ви. Имате још једну наду, отидите до господар Горжита. Можда ће се умекшати.

— А да ли ће ме пустити преда се?

— Ја се надам. И то морам да вам кажем, да се он расрдио на вашега мужа, што је отишао другоме да ради, у место да је код њега одрадио дуг.

— Господар Горжи греши, одговори она живо. Није Јаков одрекао њему посао. Ако је другом отишао, то је зато, што је господар Горжи хтео да задржи сву надницу. А чиме би се ми онда хранили?

— И ја мислим тако, драга госпо, то није можно.

— Послушаћу вас, господине Жирардену, идем до господар Горжита.

Судски послужитељ оде.

Мало час млађе дете беше заспало у наручју свога брата. Мати га узе полако, пољуби га у чело и метну га у колевку, онда уми Андрију и навуче ту хаљину од недеље; она сама зглади косу, покрије је белом капом и узме другу прегачу. Па уверивши се, да мало дете тврдо спава, узе Андрију за руку и оде.

III.

Ако у камину и буктијаше добра ватра, господар Горжи увио се у топал дугачак ћурак, а ноге турио у грејач, па се дао у посао да нешто рачуна.

Госпођица Горжитова, красна девојка од осамнаест година, сеђаше поред ватре и читаше.

Јесте ли ми донели новац? Запита богаташ грубо.

Ах, нисам, господине, одговори бедна жена.

— Па што сте дошли, кад ми нисте донели Андрију?

— Дошла сам, господине, да вас молим, да нас причекате; ми ћемо радити, платићемо вам, ево моја реч, Јаков је сада здрав, он се опоравио.

Несретница дрхташе као листак јасике. Дете је оберучке ухватило за сукњу, сакрило се иза ње.

— Господар Горжите, опет узе реч жена, ми смо вам увек уредно плаћали. Ако смо данас дужни, то је због болести.

— Ако ми сутра не платите, прексутра ћете се селити.

— Па куд да идемо?

— То се не тиче мене.

— Господар Горжите, имам два детете, ово и још једно мало, сасвим мало, рече плачући. Ах! ви нећете имати срца, да тако учините.

— Ја хоћу моје новце.

Онда додаде благо и са неким достојанством:

— Опростите, господар Горжите, што сам вам досађивала: Нисам смела да помислим, да ћете остати без осећаја спрам моје деце. Ах, господару, не желим вам, да и један дан имате ове муке, које мене муче.

После ових речи подиже дете и нагло оде.

Господар Горжи мирно настави своје рачуне.

Госпођица Горжитова затвори књигу. На последњу страну, коју је читала, кануле су две сузе.

IV.

Млада мати врати се кући, дете спаваше још, ватра се угасила; она седе поред колевке и стаде јецати.

Мали Андрија издиже се, колико могаше, па обесивши се матери о врат, покриваше јој образе пољупцима.

— Мајко, рече уједанпут, господар Горжи натерао те је да плачеш, то је гадан човек тај господар Горжи. Кад будем велики, хоћу му то... Мајко немој више да плачеш.

— Па ето нећу више плакати.

— Слушај, сутра је Б жић. Ти си ми казала да Божић донесе слаткиша доброј деци. Је ли, мајко, ја сам био добар? И мој мали братац.

— Дакако, дете моје, били сте обојица добра.

— Хоће ли нам Божић доћи ноћас?

— Ја се надам.

— Е, мајко, ја нећу слаткиша.

— Што нећеш слаткиша?

— Нећу, ја ћу се молити Богу, нека Божић донесе новаца.

— Новаца?

— Ох! да, молитва! викну мати.

Па и она клече поред колевке свога млађега сина.

Мрак се беше спустио, кад је Јаков дошао кући; као и сваки дан што је чинио, донесе велику облицу суха дрвета, коју је у шуми нашао.

Докле је радио, Јаков се био угрејао, а после, кад је у шуми купио дрва, озебао је: тако је танко био обучен! Дође кући цвокоћући.

Млада жена брзо баци на ватру дрва. Ис купише се око ватре.

Јаков посрка чорбу, а видећи да никако не може да се угреје, легне у постељу.

— Је ли ти боље? Запита млада жена свога мужа.

Мислим, да ћу заспати, добар сан окрепиће ме.

— А ја ћу да бдијем бадње вече, рече она.

И она опет узе своје плетиво. Беше то вунен пршњак, који плетијаше за свога мужа.

После по часа заспа Јаков и оба детета.

V.

Млада жена плетијаше, а у себи мишљаше:

— Док Јаков обуче овај добар прњшак, неће му више бити зима.

Око десет и по часова жижак се угаси, што је нестало уља.

Мало за тим грунуше звона, позивајући верне на поноћну мису.

— Нисам обучена за цркву, рече сиротица; али ништа за то; код врата, иза ступа, неће ме нико опазити; ја ћу чути свештениково појање и спојићу моју молитву са молитвом осталих жена.

Јаков и деца и даље спаваху.

Полако она оде из куће.

Пет минута за тим зауставише се пред врати ниске кућице две женске, од којих једна имаше прикривену лампаду.

Оно вече падао је снег, а за снегом беше се спустила чиста магла.

— У соби нема свеће, рече једна тихо од женских.

— Да, одазва се друга; зацело су полегали.

— Хоћемо ли ући?

— Да. Врата ће бити зацело затворена само скакавицом. Сиротиња у селу не треба кључ.

Млађа женска узе лампаду од своје пратилице, полако отвори врата и сама уђе у кућу.

Бојажљиво оде до постеље малог Андрије и ту застаде. Онда пусти светлост од лампаде по соби и колевци. Виде Јакова како спава, дете у колевци и свеже и румено Андријино лице, које спроћу беле његове мале узглавице изгледаше као писано. Учини јој се као да је деран прогледао.

Она приђе столу и тури руку у шпаг од хаљине. Извуче је стиснуту, с очевидном намером, да на сто метне што је држала. Али у тај пар светлост од лампе паде на ципелице, које Андрија беше наместио код камина.

Непозната се уздрхта и на уснама њеним указа се небески осмех.

Живо приђе камину, саже се и њена танка и бела рука неколико уђе у ципелице. Најпосле се издиже лепа и блажена и лака као тица похити својој пријатељици.

VI.

Јаков и жена му пробудише се у исти мах у прозорје.

— Јакове, рече она, ти си добро спавао, да ли ти је још зло?

— Нимало, сан ме је баш окрепио, сасвим ми је добро, Сад ћу да устанем.

— Немој, рече жена; данас је празник, не треба ништа да радиш; почини још један и други час, а ја ћу прва да устанем.

У тај пар пробуди се и Андрија. Окрену се у своме кревету, измили се у полак испод покривача, па укочи очи према камину. Али још не беше толико свануло, да је могао разазнати своје ципелице и братовљеве.

— Андрија, рече му мати, лези у кревет, дете моје, хоћеш озепсти, брзо лези опет у кревет.

Дете послуша, али одмах диже своју паметну главицу и рече:

— Мајко, ноћас је ту био Божић; хтео бих да знам, шта је донео мом малом браци и мени.

— Синоћ, рече млада жена мужу, угасио ми се жижак, немамо више уља. Отишла сам на поноћну мису. Кад сам се вратила, у оном мраку заборавила сам да им у ципелице метнем лешнике и два комада шећера, које сам тога ради склонила још пре месец дана....

Јаков уздану.

— Баш су срећни богати људи, рече горко: бар могу да чине својој деци, како им срце иште.

— Мајко, викну Андрија, ма кажи ми, шта је донео Божић.

— Да, да, одмах ћу ти казати.

Брзо се обуче и из једног претила извади своју сиромашну залиху шећера и лешника.

Када хтеде да испразни своју руку у ципелице, опази, да је предупредила друга нечија рука. Не могаше се уздржати, да од чуда не повиче. Отрча до мужа и пољуби га неколико пута.

— Баш си неваљао, рече му грцајући; зашто ми ниси казао, да си им купио слаткиша? Боже, како ће да се радују!

— Но, умири се, рече Јаков, ја те не разумем, ја нисам ништа купио. Није нам ни за храну довољно, што могу да зарадим

— Ама ови слаткиши, Јакове, ови слаткиши, откуда су ту?

— Ти си превидела.

Она узе једну ципелу и показа је мужу.

— Заиста, рече он.

— Јакове, викну она, ноћас, кад нисам била код куће, неко је био код нас.

— Па дабоме, мајко, Божић, викну Андрија, ја сам га видео.

Млада жена испразни ципелицу на сто. Између слаткиша испаде златник од двадесет динара.

— Злато! понови муж, који мишљаше, да што лепо сања.

Она узе остале ципелице. У свакој беше поред слаткиша по златник од двадесет динара.

— Осамдесет! викну; спасени смо!

Беше као ван себе. Трчаше мужевљевој постељи, па Андријиној, па колевци, љубљаше Јакова, показиваше им златнике, којима звецкаше у шаци.

— Баш је Божић добар, рече уједанпут дете: молио сам га да нам даде новаца, а он ми донесе и слаткиша.

— Андрија, рече му мати, ти мало час рече, да си видео Божић?

— Дакако, мајко. Ноћас сам се пробудио, па сам видео у соби велику светлост, а у средини Божић, како се спушта с неба. Ево ту је био, сасвим до мене; он ме је гледао а ја сам брзо зажмурио.

— Је ли био стар?

— Није.

— Ниси могао да га познаш?

— Јесам, изгледао је као госпођица Гуржитова.

— Ах! разумем! викну млада жена и подиже небу руке. Уз човека себичњака, који нема срца, бог је ставио анђела од милосрђа.

С. М.

Просвета.

„Јавор“

У 51. броју овога белетристичкога нашега листа читамо опроштај уредника Др. Илије Огњановића од читатеља „Јавора“. Хоће ли „Јавор“ и даље излазити, то се не каже, већ из тога занимљивога опроштаја разабиремо, да и досадањи му уредник и издавач одустају од даљега издавања тога листа, те се у том опроштају наваћа разлог, зашто је до тога дошло. Овај опроштај је кратка историја „Јавора“, кому је Др. Огњановић био деветнаест година уредник, и за то је та историја тим занимљивија. Ми се не упуштамо у пресуђивање разлога, зашто је дошло до тога, да је „Јавор“ остао без уредника и издавача, али искрено жалимо, да је до тога дошло, и да нећемо по свој прилици имати тако брзо достојна заменика тому листу у овим странама, где је такав лист неоспорно јако потребан.

„Јавор“ је преживео добрих и жалосних часова, било је време, кад смо се бојали, да се неће моћи одржати, али је уредник својим финим тактом увек знао припомоћи листу до победе, те је и у најтежим часовима знао око њега окупити најбоље књижевничке снаге. Када се је стало „Јавору“ приговарати, да не прати критиком и приказом појаве наше литературе, побринуло се је уредништво и зато, те је рубрика „књижевност“ нарочито последње године тако била одлично заступана, као мало не никад у ниједном нашем досадањем листу.

Читатељи „Јавора“ могли су се из књижевних бележака Јаворових оријентирати о свим савременим појавама домаће и стране књижевности, које нас занимају. Најбољи наши старији и млађи песници и приповедачи повратише се и опет к „Јавору“ и он је ове године по готово на ново процвао и дигао се на висину белетристичкога листа, који одговара свим захтевима модернога напретка, и уредник и његови сарадници могу поносом рећи, да, ако „Јавор“ већ и не оживи, да је он до краја вршио своју лепу задаћу достојно, и да није угинуо ради своје невредности, већ да је у пуном јеку и пуној снази свој део посла прекинуо, чекајући и желећ, да се нађе, ко ће може бити прекинуто дело наставити онаковом љубављу према просветном напретку свога народа. како је она одушевљавала и уредника Др. Огњановића и његове вредне и верне сараднике на том пољу. Нама је тим више жао за „Јавором“, што не видимо, да би се и један од белетристичких листова, који су ови године и код нас и у Београду излазили и разноликошћу садржаја и вредношћу свога штива могао „Јавору“ уз бок ставити.

Београдска „Отаџбина“, од када је напустила уредништво енергична рука Др. Владана Ђорђевића, некако као да се бори са својом ексистенцијом; и ова година показала је књижевну потребу „Јавора“, а питање је, хоће ли нови листови, који су из Београда за идућу годину сигнализирани, бити удешени и с обзиром на овостране потребе.

Досада се нисмо у том погледу много користили.

Зато нам је искрено жао, да је до тога дошло, да је „Јавор“ остао без уредника и издавача којима на досадањем труду у корист наше лепе књижевности одајемо искрено признање и хвалу.

Ми ћемо се искрено веселити, ако дочекамо буд ускрснуће старога „Јавора“, буд лист, сличан „Јавору“, нарочито како је „Јавор био ове последње године. **— Ђ.**

Белешке.

— **Најскупље драго камење.** Уредништво „Figara“ добило је недавно од неког свог претплатника писмо, у ком се пита: „Како се зове и у кога је највећи драги камен?“ Као што се може замислити, одговор је на то врло тежак, и са тога је један од сурадника ових новина, отишао, да се о овоме извести код првог француског специалисте у овим стварима. Блош — тако се вештак зове, — у одговору на ово питање, саопштио је врло занимљиве податке.

Највеће зрно бисера то је оно, које је у XVIII. веку путник Тиберније продао персиском шаху за 2,700.000 фран. Тај је бисер и данас у рукама персиских владалаца. Маскатски Имам, има једно зрно бисера. тешко 12 карата и скроз провидно, у вредности 800. 000 фран. По сјају готово је таки исти али само већи бисер руске кнегиње Јусутов. Тај бисер продао је Жорж од Калеа 1660. г. шпањолском краљу Филипу IV. за 80.000 дуката. Данас вреди 900.000 фран. Немачка царица Фридрих има ђердан од бисера, који вреди 600.000 фран. Бисерни ђердан баронице Г. Родшилда са седам низова, оцењен је са 1.000.000 фран. Инглеска краљица има ђердан од ружичастог бисера, који вреди 400.000 фран. Руска царица има велики ђердан од бисера разне величине, који ју стаје 1,000.000 фран. Сарлен, зет првог председника франц. реп., купио је на лицитацији бисерни ђердан гђе Блан за 551.000 фран. Г-ђа Доси, сестра Тјерове жене, имала је ђердан који је вредио 400.000 фран. После француско-немачког рата продала је г-ђа Лебретон, у име царице Јевђеније, низ бисера за 300.000 фран. За сад се не зна где је тај низ бисера. Аустриска царица има ђердан од црна бисера, најлепшег на свету. Француска глумица г-ђица Манжије, позната јо са свог лепог накита. Између осталог драгог камења, она има два дијаманта, које је платила по 50.000 фран.

Прошле године продала је г-ђа Леонида Леблан свој ђердан од бисера за 180.000 фран. Осем њих, дивне збирке бисера имају: грофица од Аркура, виконтеса Муши, бароница Бетман и т. д.

Највећи дијамант на свету има инглеска краљица. То је чувени дијамант „Кохинор“, који је испрва био тежак 793 карата. Он није тако леп као што је велик, процењен је на 50 милијуна фран. О овом дијаманту зна се, да постоји већ 5000 година. Он се спомиње чак у инђиским нар. песмама у „Махарабата.“ Други по величини, а први по лепоти, такозвани је „Регент“. Он је тежак 136 карата а вреди 3,125.000 фран. Тај је дијамант нађен у Голконди у ист. Инђији, одакле га је у Јевропу донео инглезки државник Пиу. — Дијамант Санси, тежак 54 карата, вреди 50000 фран. Припадао је прво Карлу Смелом, но он га 1477 г. изгуби у битци код Нансија. После га нађе хугенотски племић Санси, по коме га и прозову. Његова историја врло је занимљива, али и врло дуга, У новије време имала га је руска кнегиња Демидов, но она га прода богатом Инђијанцу Гемфеги Гагибоју. — У руском царском скиптру, на врху његову, намештен је дијамант „Орлов“ тежак 194 карата. Њега је кнез Орлов купио за царицу Катарину за 2,250,000 фран. од Јерменина Софраза, који је осем те велике суме новаца добио од царице још и племство, — У аустријској царској ризници чувају велики дијамант „Флорентин“, који вреди 2,600.000 фран. — Дијамант „Јужна Звезда“ процењен је на 4,000000 фран. Он припада једном инђиском раџи. А дијамант раџе од Голконде „Низан“ процењен је на 5 милијуна. — Граф Пиго купио је у Инђији један дијамант за 750.000. Тај је дијамант продан лицитацијом 1801. г. и од то доба за њ се ништа не зна. — Мисирски вице-краљ има лепо углађен дијамант „Дериај-Ноар“ (океан светлости), који вреди више од 15 мил. — Лорд Устменстер има дијамант у вредности од 800.000 дин. Таки исти скупоцен дијамант има португалски краљ Карло.

Али осим тих дијаманта и бисера од светска гласа, има још и других мањих, али опет огромне вредности. Царица Јевђенија има чешаљ од дијаманта, коме до данас нема равна. Војводкиња Осина, која је недавно умрла, имала је врло красну дијадему од рубина и дијаманта. У Паризу има најлепше дијаманте жена милијунара Макеја. који је после Вандербила најбогатији човек на свету. У Француској су данас омиљени бисери и рубини. Грофица париска има ванредно леп накит од смарагда, који јој мати доби од шпанског двора. Лепи су александрити руске царице. Александрит има специфичну тежину као сафир; дању светли зелено и ноћу црвено. Александрити руске царице стају преко 700.000. — У народном француском музеју има диван сафир, тежак 133 карата, који вреди преко 200.000 дин. Тај је сафир нађен у Бенгалији код једног сиротана, који је продавао дрвене кашике. Тако исто су ванредно скупи накити војвоткиње од Лињ, г-ђе Ефруза, кнегиње Леон, маркизе д' Ервенил де Сен-Дени и др.

— **Цивилизација животиња.** Обичај је да се животињама одриче разум и све што је с њим у вези, и на тој поставци су немачки природњаци оснивали читава теориска здања. Нарочито испитивач Прантл, разуме се Немац, тврдио је, да животиње немају појма о времену, да су неспособне да се служе каквим иструментом или алатом, да је у њих свако осуство морала и милосрђа и да немају ни труни појма о реду и правичности.

Против те теорије, тако апсолутне, изашао је енглески научник Е. П. Еванс, који је у једном часопису саопштио читав низ података, који савршено руше поменуту теорију.

Ми ћемо навести неколико његових примера онако, како их је он прибележио.

Псето и време. У Паризу су природњаци имали прилике да дуго посматрају једног сокола, који се тачно у подне залетао с торња цркве Св. Естаха у дворишта где има крупне живине, па се после опет враћао на торањ на своје легало. Тај соко не само да је имао појма о времену, већ се види да је водио рачуна и о хигијени и гастрономији. Он руча сваки дан у исто доба, ни минут раније, ни минут доцније.

Али то није ништа према тачности пса једног пољског сликара у Риму. Сликар, који је морао отпутовати из Рима на неко време преда свог пса неком пријатељу. Од тог дана па све док му се господар није вратио, пас је сваки дан одлазио на железницу и био на перону тачно у оно време кад долази воз из вароши куда је отишао сликар,

Магарац са штапом. Немачка философија сматра употребу алата као степен интелигенције, који животиње не могу имати. Еванс то обара својим посматрањима и примерима наводећи, да мајмуни, који живе на морској обали узимају камене плочице и њима врло вешто отварају шкољке. Чак и онако дискредитовани магарац не слаже се с теоријом ученика Хегелових и Фихтеових. Еванс прича ово. На имању једног закупника пасао је у ливади магарац и бик. Сваки дан бик нападне магарца и роговима га обали на земљу, па га онда претура и што не ради с њим. Сиромах магарац трпео је дуго то злостављање, али кад га једног дана бик опет нападе он дохвати зубима неку мотку и два три пут, измахнувши главом, удари бика мотком по глави. Бика то пренерази и више никако није налетао на магарца, који је буквално био до зуба наоружан.

Милосрдан пацов. Један газда, који је имао много голубова, хранио их је свако јутро све у једној шупи. Једног дана он међу голубовима опази и једног великог пацова. Пацов напуни пуна уста зрневља, па га нестане. После кратког времена врати се опет напуни уста зрневљем. Кад је пошао, пође и газда за њим. Имао је шта и видети. Пацов је зрневље носио у шталу, и тамо га давао једном голубу, коме је била пребијена нога.

Како роде суде. Животиње не само да имају појма о великом моралном закону да у нужди треба притећи у помоћ сваком члану друштва, већ су кадре да протестују кад се вређају закони за одржање друштвеног реда.

Две роде имале су гнездо над једним оџаком и брижљиво чувале су једно јаје, које је било у гнезду. Једног дана обе роде одлетеше из гнезда неким послом. Газда куће улучи ту прилику, украде им јаје а на његово место остави једно јаје гушчије. Он је дуго посматрао роде и хтео је са њима да направи један експеримент. После неког времена вратише се роде, и женка је лежала на оном јајету не приметивши промену. Једнога дана из јајета се излеже мало гушче. Под теретом те катастрофе мужак завапи тужно, па махнувши страховито крилима одлети из гњезда. После четири дана врати се и он, али с њим дође око 500 рода. По њихову обичају он је своју породичну несрећу испричао својим друговима. Роде направише ужасну ларму и одоше у поље да држе скупштину и да донесу пресуду, Саветовање је трајало цео дан. Говорници су редом излазили на једно место и држали, својим језиком, говоре. Напослетку се саветовање сврши и све се роде упутише гнезду, у којем је окривљена рода чекала своју пресуду. Несрећна женка и гушче бише убијени, по гласу пресуде, и тако се листа правних заблуда обогати са два нова случаја.

Суђење код ждралова. По подацима, које су скупили многи научници, код гавранова, сврака, вивака и ждралова постоји формални казнени закон. Највећа је осуда смрт. Др. Едмонзон прича, да на острву Шитланду, у извесно време, може се лепо видети, како се на једном месту извршавају казне над гавранови ма. Осуђени на смрт ту се stante sessione погубљавају.

Ливингстон прича, како је један Африканац из племена Манијема убио своју жену. Племенски суд осуди га на смрт. Али убица предложи свом племену, да место њега убију његову бабу, и племенски суд прими ту за мену.

Еванс вели, да такву апсурдну и грозну неправду није никад санкционисао суд шимпанза и ждралова.

Власник и издавалац: Дружина Браника. Одговорни уредник Никола Јоксимовић. Штампарија А. Пајевића у Новом Саду